

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN ȚĂRILE PARTENERIATULUI ESTIC: BUNELE PRACTICI ȘI DIFICULTĂȚI

Această publicație este elaborată în cadrul proiectului **“Respectarea drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic: bunele practici și dificultăți”**, implementat de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Programului Est Est: Parteneriat fără frontiere al Fundației Soros-Moldova.

Această publicație este elaborată în cadrul proiectului “Respectarea drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic: bunele practici și dificultăți”, implementat de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Programului Est Est: Parteneriat fără frontiere al Fundației Soros-Moldova.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția donatorilor sau a altor organizații menționate în publicație.

Coordonator publicație – Olga Manole, Asociația Promo-LEX

Redactare text în limba română – Mariana Vatamanu

Traducere în limba rusă – „Ad Libitum” SRL

Procesare computerizată – S.C. „DEPOL PROMO” SRL

Asociația Promo-LEX este o organizație non-guvernamentală, apolitică și non-profit, axată pe promovarea valorilor democratice și a standardelor internațional recunoscute în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova, inclusiv în regiunea Transnistreană.

Misiunea Asociației Promo-LEX este de a contribui la dezvoltarea democrației în Republica Moldova prin promovarea și apărarea drepturilor omului și prin consolidarea societății civile.

Viziunea

Republica Moldova este un stat de drept cu o societate civilă dezvoltată.

Valorile

- transparență și responsabilitate
- servicii de calitate
- non-discriminare
- neutralitate politică
- spirit de echipă
- profesionalism
- deschidere spre colaborare și parteneriate

Programe

I. Programul Drepturile Omului & Litigare

II. Programul de Monitorizare a Proceselor Electorale

III. Programul Societate Civilă

Contacte

str. Dumitru Rîșcanu, 11, of.41, MD-2024, Chișinău, Republica Moldova

Pentru corespondență: C.P89, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel: (+ 373 22) 492-684, 449-626

Fax: (+ 373 22) 450-024

E-mail: info@promolex.md

Web: www.promolex.md

SUMAR

Introducere	4
Capitolul I	
Descrierea Proiectului	7
Capitolul II	
Situația drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic	12
Capitolul III	
Litigarea strategică – instrument de promovare și apărare a drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic.....	21
Capitolul IV	
Impactul Convenției Europene a Drepturilor Omului și al altor instrumente internaționale în domeniul drepturilor omului asupra legislației naționale și a practicilor juridice în țările Parteneriatului Estic	30
Capitolul V	
Practica de monitorizare a drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic	38
Capitolul VI	
Inițiative de advocacy în țările Parteneriatului Estic	45
Capitolul VII	
Concluzii, recomandări.....	50
Anexe:	
Anexa 1 – Agenda și lista participanților la vizita de studiu în Georgia	54
Anexa 2 – Agenda și lista participanților la vizita de studiu în Armenia.....	59
Anexa 3 – Agenda și lista participanților la vizita de studiu în Azerbaidjan	62
Anexa 4 – Agenda și lista participanților la vizita de studiu în Moldova.....	68

INTRODUCERE

Dezvoltarea și consolidarea democrației rămâne a fi un obiectiv pe termen lung pentru țările Parteneriatului Estic. Deși, în ultimii ani, în acest sens au fost înregistrate anumite progrese, situația în ceea ce ține de drepturile omului și a instituțiilor democratice din regiunea respectivă atestă numeroase carențe și probleme, care sunt menționate inclusiv în rapoartele de monitorizare privind aplicarea politicii europene de vecinătate.

Fiind țări din spațiul post-sovietic, problemele ce țin de respectarea drepturilor omului și dezvoltarea democrației sunt, în mare parte, aceleași: existența conflictelor înghețate în regiune, corupția, impunitatea, simularea proceselor democratice de către autorități, legislație nefuncțională și simplă bifare a obiectivelor proeuropene. În contextul dat, societatea civilă din țările Parteneriatului Estic este promotorul schimbărilor democratice. Astfel, consolidarea democrației, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ale omului au devenit domenii prioritare pentru organizațiile non-guvernamentale din țările Parteneriatului Estic.

În acest sens, la începutul anului 2010, a fost lansată ideea de a consolida eforturile societății civile la nivel de Parteneriat Estic în ceea ce privește promovarea și apărarea drepturilor omului. Ideea dată a fost susținută de mai multe organizații din Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan și s-a materializat în cadrul proiectului “Respectarea drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic: bunele practici și dificultăți”.

Proiectul a fost implementat de Asociația Promo-LEX (Moldova) în parteneriat cu Asociația „Articolul 42 al Constituției” (Georgia), Uniunea „Inițiative Civice de Interes Public” (Azerbaidjan) și Fundația Institutul pentru o Societate Deschisă din Armenia. Proiectul a fost susținut financiar de Programul Est Est: Parteneriat fără frontiere al Fundației Soros-Moldova, Fundației pentru o Societate Deschisă Georgia, Fundației pentru o Societate Deschisă Armenia și al Fundației pentru o Societate Deschisă Azerbaidjan.

Scopul proiectului a vizat promovarea drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic prin intermediul schimbului de experiență și al consolidării cooperării regionale dintre organizațiile societății civile din Repu-

blica Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan. Proiectul s-a desfășurat în perioada mai 2010- iunie 2011 și a inclus 4 etape de implementare în cadrul cărora s-au efectuat 4 vizite de studiu în Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova.

Programul vizitelor de studiu s-a axat pe următoarele tematici: „Liti-garea strategică ca instrument de promovare și apărare a drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”; „Impactul Convenției Europene a Drepturilor Omului și a altor instrumente internaționale în domeniul drepturilor omului asupra legislației și practicilor juridice din țările Parteneriatului Estic”; „Monitorizarea drepturilor omului și inițiativele ad-vocacy în domeniul drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”.

Proiectul dat a contribuit la sporirea gradului de conștientizare și o mai bună înțelegere a situației drepturilor omului în Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova din partea participanților și grupurilor țintă în cadrul proiectului.

De asemenea, în rezultatul efectuării vizitelor de studiu, a fost posibilă stabilirea contactelor și inițierea cooperării dintre ONG-le și apărătorii drepturilor omului din Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova. Astfel, prin intermediul schimbului de experiență și a cunoștințelor noi acumulate, au fost consolidate capacitățile participanților în cadrul proiectului în ceea ce privește promovarea și apărarea drepturilor omului.

Pe de altă parte, proiectul a făcut posibilă evaluarea nivelului de performanță a organizațiilor societății civile în ceea ce privește promovarea drepturilor omului și a normelor democratice în aceste țări. De ase-menea, au fost posibilă identificarea lacunelor și practicilor ineficiente utilizate de către apărătorii drepturilor omului în activitatea sa. Prin comparația situației drepturilor omului, legislației relevante în țările participante, precum și prin discuții și dezbateri, participanții proiectului au aflat despre noi strategii și tendințe în abordarea problematicii drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic.

Inițierea colaborării și parteneriatelor noi, precum și consolidarea efor-turilor apărătorilor drepturilor omului din țările Parteneriatului Estic în ceea ce privește promovarea și apărarea drepturilor omului este un rezultat pe termen lung al proiectului. În acest sens, participanții în ca-drul proiectului vor fi capabili să formuleze strategii eficiente noi pentru a aborda domeniile identificate drept problematice. Astfel, acest proiect

va avea un impact pozitiv asupra evoluției situației drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic.

Publicația include o descriere succintă a contextului, scopului și activităților din cadrul proiectului, precum și o prezentare generală a situației drepturilor omului în Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova. De asemenea, Broșura include și o perspectivă asupra practicii de litigare strategică și monitorizare a drepturilor omului, o perspectivă asupra campaniilor de advocacy în domeniul drepturilor omului și o analiză a impactului Convenției Europene a Drepturilor Omului și a altor instrumente internaționale în domeniul drepturilor omului asupra legislației și practicilor juridice din Moldova.

De asemenea, Broșura conține concluziile de bază și recomandările participanților din proiect cu privire la promovarea și apărarea drepturilor omului în Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova.

Capitolul I

DESCRIEREA PROIECTULUI

Contextul Proiectului

După destrămarea Uniunii Sovietice, în 1991, multe din țările post-sovietice, în special țările vecine cu Uniunea Europeană, și-au reorientat politicile față de Uniunea Europeană. În vederea consolidării aspirațiilor de democratizare și integrare în UE, aceste țări și-au asumat obligații ce țin de realizarea reformelor politice, economice și sociale care le-ar aduce mai aproape de standardele și valorile europene. În același timp, perioada de tranziție din țările respective este caracterizată de instabilitate socială și politică, de apariția de conflicte armate și proteste violente (ca urmare a unor tendințe separatiste), de revoluții «colorate» și chiar de încercări de a răsturna puterea în stat.

În acest context, în cadrul politicii europene de vecinătate, UE a lansat în 2009 Parteneriatul Estic (PE), cu scopul de a asigura stabilitatea și securitatea la frontiera sa de est și de a facilita procesul de democratizare în aceste țări. Planurile de acțiune UE cu țările Parteneriatului Estic se referă în special la consolidarea democrației, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale fiind domenii prioritare. Din păcate, în conformitate cu ultimele rapoarte de monitorizare privind punerea în practică a PEV, toate eforturile și reformele operate nu au produs schimbări semnificative în țările vecine cu UE. Problemele persistă în multe dintre țările post-sovietice și se referă în principal la democrația «simulată», la nivelul ridicat al corupției și al sărăciei, la prezența unei «mentalități sovietice» atât în rândul multor funcționari publici, cât și în rândul diverselor categorii sociale ale populației. Implementarea ineficientă și insuficientă a principiilor statului de drept, instabilitatea și ineficiența instituțiilor menite să garanteze democrația, prezența unei societăți civile încă slabe sunt, de asemenea, probleme majore în aceste țări.

Societatea civilă din țările vizate face eforturi considerabile pentru a promova și proteja drepturile cetățenilor. Această misiune este mult mai dificil de realizat în regiunile cu instabilitate politică și socială, unde situația privind drepturile omului este foarte dificilă. Astfel, în timp ce

politicienii sunt concentrați în principal pe aspectele politice, sociale și economice ale procesului de soluționare a conflictelor și pe oportunitățile de democratizare a țărilor, sarcina de a asigura respectarea drepturilor omului revine într-o mare măsură societății civile. Din cauza situației economice dificile, a nivelului înalt al corupției și, pur și simplu, a lipsei voinței politice din partea factorilor de decizie problematica drepturilor omului este ignorată de către autorități. Acest fapt duce la situații în care drepturile omului sunt încălcate în mod deliberat, datorită ignoranței sau a inacțiunilor autorităților. Astfel, organizațiile partenere din cadrul acestui proiect și-au propus să studieze problemele comune cu care se confruntă noile democrații pe calea lor spre democratizare și, prin eforturi comune, să identifice soluții adecvate, învățând unii de la alții cum să depășească aceste probleme.

Majoritatea organizațiilor de drepturile omului din Republica Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan se axează în activitatea lor pe litigare strategică, pe monitorizare și inițiative de advocacy în domeniul drepturilor omului. În același timp, există diferențe de abordare și diferențe în ceea ce privește strategiile de promovare și protejare a drepturilor omului.

Proiectul dat s-a axat pe bunele practici, precum și pe dificultățile întâmpinate de organizațiile societății civile din Republica Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan în promovarea și protecția drepturilor omului, a respectului pentru statul de drept, și, implicit, în construirea unei democrații funcționale. Această inițiativă va facilita stabilirea unei platforme comune pentru discuții și cooperare între organizațiile societății civile din țările nominalizate, în scopul de a identifica problemele comune și soluțiile posibile la aceste probleme, mai ales în legătură cu situația drepturilor omului specifice regiunilor de conflict sau cu încălcări ale libertăților și drepturilor. Eforturile unite ale ONG-urilor din Republica Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan în abordarea problemelor privind drepturile omului și identificarea de soluții comune și viabile la problemele în cauză pot încuraja procesul de democratizare a acestor țări și a le aduce mai aproape de aspirațiile UE.

Scopul proiectului: de a promova drepturile omului în țările Parteneriatului Estic prin intermediul schimbului de experiență și al consolidării cooperării regionale dintre organizațiile societății civile din Republica Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan.

Planul de acțiune al Proiectului a inclus 4 vizite de studiu axate pe schimb de experiență între apărătorii drepturilor omului și experți din 4 țări din cadrul Parteneriatului Estic: Moldova, Georgia, Armenia și Azerbaidjan. Aceste țări au fost selectate pentru realizarea proiectului datorită mai multor considerente: acestea fac parte din spațiul ex-sovietic și se află în perioada de tranziție; există mai multe similitudini în ceea ce privește dificultățile perioadei de tranziție; în toate țările menționate se atestă grave încălcări ale drepturilor omului; toate țările se confruntă cu conflicte înghețate sau latente: conflictul transnistrean – în Republica Moldova, Abhazia și Osetia de Sud – în Georgia și conflictul între Armenia și Azerbaidjan din Karabahul de Munte.

Parteneri în cadrul Proiectului

- **Asociația Promo-LEX – Moldova**
www.promolex.md
- **„Articolul 42 al Constituției” (Union Article 42 of the Constitution) – Georgia**
www.article42.ge
- **Institutul pentru o Societate Deschisă Armenia (OSIAF Armenia) – Armenia**
www.osi.am
- **Uniunea „Inițiative Civice de Interes Public” (Public Interest Citizen Initiative Union NGO) – Azerbaidjan**

Etapele implementării Proiectului

Etapa 1

Vizita de studiu în Georgia (6-10 iulie 2010)

Agenda vizitei a inclus: întâlniri cu ONG-uri locale active în domeniul drepturilor omului; întâlnire cu Avocatul Parlamentar din Georgia; Masa rotundă cu tema “Litigare strategică – instrument pentru promovarea și apărarea drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”.

În cadrul vizitei au participat 5 reprezentanți din Moldova, 5 – din Azerbaidjan, 5 – din Armenia, precum și apărători ai drepturilor omului, avocați și reprezentanți ai societății civile din Georgia (vezi Anexa 1 – Agenda vizitei și lista participanților).

Vizita de studiu în Armenia (10-14 iulie 2010)

Agenda vizitei a inclus: întâlniri cu ONG-uri locale active în domeniul drepturilor omului; întâlnire cu reprezentanții Delegației Uniunii Europene în Armenia; Masa rotundă cu tema “Impactul Convenției Europene a Drepturilor Omului și al altor instrumente internaționale în domeniul drepturilor omului asupra legislației naționale și practicii juridice în țările Parteneriatului Estic.”

În cadrul vizitei au participat 5 reprezentanți din Moldova, 5 – din Georgia, precum și apărători ai drepturilor omului, avocați și reprezentanți ai societății civile din Armenia (vezi Anexa 2 – Agenda vizitei și lista participanților).

Etapa 2

Vizita de studiu în Azerbaidjan (17-21 octombrie 2010)

Agenda vizitei a inclus: întâlniri cu ONG-uri locale active în domeniul drepturilor omului; întâlnire cu Avocatul Parlamentar din Azerbaidjan; Masa rotundă cu tema “Practica de monitorizare a drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”.

În cadrul vizitei au participat 5 reprezentanți din Moldova, 5 – din Georgia, precum și apărători ai drepturilor omului, avocați și reprezentanți ai

societății civile din Azerbaidjan (vezi Anexa 3 – Agenda vizitei și lista participanților).

Etapa 3

Vizita de studiu în Moldova (6-10 decembrie 2010)

Agenda vizitei a inclus: întâlniri cu ONG-uri locale active în domeniul drepturilor omului; întâlniri cu ONG-uri din regiunea Transnistreană (vizită în municipiile Tiraspol și Bender); Masa rotundă cu tema “Inițiative de advocacy în domeniul drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”; Masa rotundă de finalizare a proiectului. În cadrul vizitei au participat 5 reprezentanți din Georgia, 5 – din Azerbaidjan, 5 – din Armenia, precum și apărători ai drepturilor omului, avocați și reprezentanți ai societății civile din Moldova (vezi Anexa 4 – Agenda vizitei și lista participanților).

Etapa 4

Elaborarea Broșurii electronice a Proiectului (decembrie 2010-iunie 2011)

Capitolul II

SITUAȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN ȚĂRILE PARTENERIATULUI ESTIC (PREZENTARE GENERALĂ)

Georgia

Escaladarea conflictului din Georgia în 2008 a demonstrat o dată în plus faptul că încălcările drepturilor omului persistă în aceste regiuni și că deocamdată nu există mecanisme viabile de protecție a oamenilor, indiferent de afilierea lor. Numeroase cazuri de încălcare a drepturilor omului s-au constatat în timpul și după confruntarea militară din august 2008. Informațiile obținute de organizațiile de drepturile omului locale și cele internaționale, în rezultatul misiunilor de constatare a faptelor, indică faptul că toate părțile implicate în conflict au comis încălcări grave ale dreptului internațional umanitar și ale drepturilor omului, atât în timpul conflictului, cât și în urma acestuia, ceea ce a dus la decesul și vătămarea corporală gravă a numeroși civili, precum și la distrugerea și deteriorarea bunurilor etnicilor georgieni în zona de conflict și în perimetrul ei. Astfel, ca rezultat al conflictului armat din 2008, au fost înregistrate numeroase cazuri de încălcare a dreptului la viață, a dreptului la libertate și securitate a persoanei, a dreptului la proprietate, precum și a dreptului la libera circulație.

Accesul limitat în regiunile de conflict din Georgia face practic imposibilă monitorizarea drepturilor omului. Astfel, situația de facto din regiuni nu este cunoscută. Accesul este blocat inclusiv pentru organizațiile umanitare internaționale. În contextul dat, este important de menționat și problemele cu care se confruntă persoanele strămutate intern (PSI), în mod special privind condițiile de trai.

În general, în ultimii ani, principalele încălcări ale drepturilor omului semnalate în Georgia se referă la: utilizarea excesivă a forței în timpul reținerii/arestului; aplicarea torturii și a tratamentului inuman față de persoane reținute și deținuți (în penitenciare, secții de poliție și izolatoare de detenție preventivă); intimidarea suspectilor; condițiile de detenție în penitenciare și izolatoare; impunitatea pentru colaboratorii

poliției și oficialii guvernamentali. În ciuda faptului că ONG-urile locale au semnalat cazuri de tortură, foarte puțini ofițeri de poliție au ajuns să fie acuzați și condamnați.

Judecătorii nu sunt imparțiali, fiind influențați de Procuratură și Guvern, în special pe cauzele administrative și cele penale. De asemenea, au fost înregistrate cazuri de detenții motivate politic. Astfel, dreptul la un proces echitabil este, de asemenea, un drept frecvent încălcat în Georgia.

Violența domestică, violența sexuală și violența împotriva femeilor reprezintă o problemă gravă pentru Georgia. Numeroase cazuri de viol nu sunt raportate pe motiv de „stigmatizare socială a victimei” și pentru că poliția nu întotdeauna investighează aceste cauze. În mod special, trebuie menționate cazurile de viol care au avut loc în 2008 (în zona de conflict), al căror număr real este greu de estimat, deoarece ele fie nu au fost raportate, fie nu au fost investigate pe motiv de lipsă de acces în zona de conflict.

În Georgia, violul conjugal nu este reglementat de legislația penală.

Numărul de cazuri de violență domestică raportate este în continuă creștere. Acest fenomen este agravat de lipsa unui cadru legal adecvat care ar oferi un mecanism real de protecție a victimelor violenței domestice, precum și de stereotipurile și „tradițiile culturale”. Violența domestică nu este reglementată de codul penal al Georgiei și constituie doar o contravenție. Astfel, încălcarea ordonanței de protecție se pedepsește cu o amendă administrativă. ONG-urile locale semnalează și faptul că reprezentanții organelor de drept nu reacționează corespunzător la apelurile ce se referă la violența în familie, inclusiv din lipsă de instruire adecvată.

De asemenea, organizațiile din Georgia indică asupra restricțiilor privind libertatea de exprimare, libertatea de întrunire, liberul acces la informație și libertatea mass-media. În principal, cazurile respective se referă la atacurile și represiunile asupra reprezentanților opoziției, precum și la presiunea asupra presei libere.

Armenia

Situația drepturilor omului în Armenia rămâne instabilă din cauza crizei

politice care a urmat după alegerile din 2008. În perioada post-electorală au fost înregistrate cazuri grave de încălcare a dreptului la viață: 10 persoane au fost ucise și mai mult de 100 au fost reținute ca urmare a violențelor din 1 martie 2008. Au fost raportate și cazuri de utilizare excesivă de forță la reținerea protestatarilor și rele tratamente aplicate protestatarilor în custodia poliției.

Încălcarea drepturilor electorale reprezintă o problemă foarte gravă. Armenia are deja „o istorie” a alegerilor violente. În cadrul scrutinelor din ultimii ani au fost înregistrate cazuri de intimidare a observatorilor, a reprezentanților partidelor și ai surselor media de opoziție de către persoane neidentificate. Guvernul însă nu a inițiat urmărire penală pe aceste cauze. Deși Misiunea ODIHR califică alegerile din Armenia ca fiind în conformitate cu standardele internaționale, activiștii partidelor de opoziție, jurnaliști, observatori și ONG-urile locale semnalează numeroase fraude electorale în cadrul ultimelor scrutine. Este de menționat și faptul că în Armenia nu există misiuni de observare locale a alegerilor.

Cazuri grave de aplicare a torturii și a relelor tratamente de către forțele de ordine, inclusiv soldate cu deces (în custodia poliției), sunt semnalate în permanență de ONG-urile locale. În ultimii ani, victime ale torturii au fost în special reprezentanți și susținători ai opoziției. Guvernul nu asigură investigarea adecvată a acestor cazuri.

Și dreptul la proprietate nu este respectat în Armenia. Numeroase cazuri de expropriere forțată au fost semnalate ca rezultat al demolării părții vechi a orașului Erevan. Multe familii au fost practic forțate să își vândă casele la prețuri derizorii; unele au rămas fără adăpost, deși li s-a promis o compensare rezonabilă. Victimele acestor acțiuni și-au consolidat eforturile în cadrul unui ONG și acum luptă pentru a-și apăra drepturile, inclusiv prin cauze depuse la CtEDO.

Situația ONG-urilor și a mass-media locale este, de asemenea, una foarte dificilă. Pe parcursul ultimilor ani au fost semnalate peste 60 de cazuri de atac asupra reprezentanților ONG-urilor locale. Până la momentul actual niciunul dintre aceste cazuri nu a fost soluționat.

Presă scrisă este subdezvoltată. Cele mai stabile ziare au un tiraj de maximum 8000 de exemplare. Pe parcursul ultimilor 20 de ani, în Armenia nu au existat cotidiene. Opoziția nu dispune de surse mass-media proprii. În pofida deciziei CtEDO, care tratează refuzul autorităților de a

elibera licență de emisie postului independent de televiziune A1+ ca o încălcare gravă a libertății de exprimare și acces la informație, situația la capitolul dat rămâne neschimbată.

Libertatea de întrunire este limitată în mod abuziv de către autorități, care de cele mai dese ori invocă motive tehnice. De asemenea, autoritățile nu asigură securitatea protestatarilor și creează numeroase impedimente în acest sens.

Violența domestică este foarte răspândită în Armenia și reprezintă un subiect tabu. Ca și în alte țări din Parteneriatul Estic, violența domestică este condiționată de tradiții culturale și stereotipuri. Autoritățile Arme-nene nu abordează în mod serios această problemă și nu o tratează ca o problemă socială. Din cauza atitudinii discriminatorii a reprezentanților forțelor de ordine, autorităților și societății în general, inclusiv și din frica de revictimizare, majoritatea victimelor violenței în familie evită să raporteze cazurile de abuz. Atunci când un caz este raportat (cazuri grave de vătămare corporală) agresorii sunt sancționați mult prea blând. Până în prezent, în Armenia nu există legi care ar defini în mod explicit și ar interzice discriminarea de gen.

Azerbaidjan

Situația drepturilor omului în Azerbaidjan denotă abuzuri grave. Conform rapoartelor de specialitate și ale ONG-urilor locale, autoritățile azere continuă să persecute presa independentă. ONG-urile locale semnalează numeroase cazuri de intimidare, agresiune fizică și arest a jurnaliștilor. Foarte mulți jurnaliști sunt acuzați de defăimare și sunt sancționați penal. În acest sens, în Azerbaidjan există ONG-uri care lobează modificarea Legii cu privire la defăimare, inclusiv prin litigii strategice înaintea de CtEDO.

Numeroase ONG-uri locale semnalează probleme și în ceea ce privește dreptul la libera asociere. ONG-urile de drepturile omului întâmpină numeroase obstacole în procesul de înregistrare a organizațiilor. În acest sens, au fost depuse circa 7 dosare la CtEDO. În conformitate cu Legea cu privire la organizațiile non-guvernamentale din Azerbaidjan, în cazul în care o organizație primește mai mult de 3 avertismente în decurs de un an, ea poate fi lichidată de către instanța de judecată. Din aceste motive,

foarte puține organizații de drepturile omului din Azerbaidjan pot fi numite independente.

De asemenea, Guvernul limitează în mod abuziv și drastic exercitarea dreptului la întrunire. Guvernul respinge solicitările de organizare a protestelor din partea opoziției, ONG-urilor și altor grupuri. Deseori, protestatarii sunt reținuți în mod arbitrar.

Sunt încălcate și drepturile electorale. Guvernul limitează înregistrarea candidaților electorali din partea opoziției, intervine în mod abuziv în manifestările pre-electorale ale candidaților din partea opoziției.

Violarea dreptului la proprietate se referă, în mare parte, la procesul de expropriere. Renovarea și construcția noilor imobile și drumuri în Bacu a dus la faptul că mulți locuitori au fost impuși să renunțe la casele lor primind drept recompensă o sumă mult prea mică. Exproprierea a avut loc în lipsa unei decizii judecătorești în acest sens. Numeroase astfel de cazuri au fost depuse la CtEDO. Decizia Curții pe marginea dosarului Sa-farova c. Azerbaidjan a confirmat violarea dreptului la proprietate și la un proces echitabil și a dispus să fie achitată victimei suma de 86 mii Euro, în calitate de daune materiale.

Aplicarea torturii și a relelor tratamente în custodia forțelor de ordine, penitenciare și unități militare reprezintă un fenomen pentru Azerbaidjan. Organizațiile de drepturile omului raportează numeroase cazuri de acest gen.

De asemenea, arestul preventiv este menționat ca o încălcare gravă. ONG-urile locale și avocații din Azerbaidjan au depus la CtEDO circa 10 astfel de cazuri. Acest fapt a dus la sancționarea mai multor judecători de aceea, în prezent, aceștia evită să elibereze mandate de arest preventiv în baza solicitărilor Procuraturii.

Cazurile de tortură sunt greu de probat, deoarece în Azerbaidjan există interdicție pentru expertiza medico-legală independentă.

Situația din Karabahul de Munte rămâne a fi tensionată. Accesul în regiune este strict limitat pentru apărătorii drepturilor omului din Azerbaidjan; prin urmare, monitorizarea situației este practic imposibilă. La CtEDO au fost depuse circa 10 cazuri care se referă la violarea drepturilor persoanelor intern strămutate (PIS) din Karabahul de Munte. Toate cazurile sunt împotriva guvernelor Armeniei și Azerbaidjanului.

Deși în Azerbaidjan există Legea privind violența în familie, Legea privind traficul de ființe umane și Legea privind egalitatea de gen, executarea ordonanțelor de protecție care au menirea să protejeze victimele violenței în familie rămâne a fi problematică. Astfel, femeile continuă să fie supuse unor tratamente discriminatorii și practic nu beneficiază de protecție din partea statului.

Problematika traficului de ființe umane este și ea una foarte actuală pentru Azerbaidjan, deoarece Azerbaidjan este o țară sursă, de tranzit și de destinație în acest sens. În pofida eforturilor declarate de a combate fenomenul ca atare, cazurile în care sunt implicate persoane oficiale rămân neinvestigate. De asemenea, victimele traficului nu primesc suport din partea statului.

În acest sens, există doar câteva ONG-uri locale care oferă asistență psihologică, socială și juridică pentru victimele traficului de ființe umane, pentru cei dependenți de droguri și cu HIV / SIDA (în special femei), pentru homosexuali, precum și adăpost (unora dintre beneficiari). Aceste ONG-uri se confruntă cu rezistență atât din partea autorităților, cât și din partea societății civile.

Moldova

Dacă facem o analiză comparativă cu alte țări din cadrul Parteneriatului Estic, inclusiv în baza rapoartelor de evaluare, putem conchide că situația drepturilor omului în Moldova atestă cele mai semnificative progrese. Cu toate acestea, mai există domenii în care sunt semnalate nereguli.

Astfel, dacă ne referim la libertatea de exprimare, libertatea de asociere și de întrunire situația este relativ mai bună în comparație cu anii precedenți. În același timp, trebuie să menționăm practicile discriminatorii ale autorităților locale de a interzice minorităților sexuale să organizeze întruni. În acest sens, la CtEDO au fost depuse 2 cazuri.

Până în prezent, Republica Moldova nu a adoptat Legea cu privire la nediscriminare. Astfel, în Moldova sunt înregistrate numeroase cazuri de discriminare a persoanelor cu dizabilități, a minorităților etnice și religioase, a minorităților sexuale, a femeilor, a persoanelor cu HIV-SIDA ș.a. În mare parte, adoptarea legii este întârziată din cauza atitudinii reticente din partea organizațiilor religioase, care se împotrivesc sintagmei

de „orientare sexuală” ce se regăsește în proiectul de lege ca un criteriu protejat.

Chiar dacă situația nu mai este așa de alarmantă ca până în 2009 (an în care autoritățile au înregistrat 6027 de plângeri ce invocau aplicarea torturii și a relexelor tratamente), aplicarea relexelor tratamente rămâne a fi o problemă serioasă în Moldova. Cele mai frecvente cazuri au loc în custodia poliției, în mod special în timpul detenției preventive. În același timp, nici unul dintre polițiștii implicați în cazurile de tortură și maltratare din aprilie 2009 nu a fost tras la răspundere. Există carențe mari în ceea ce privește investigarea cazurilor și expertiza medico-legală a cazurilor de tortură. Expertiza medico-legală se efectuează, de cele mai dese ori, cu întârzieri, iar calitatea acesteia este pusă la îndoială de către victime (medicii legiști au tendința de a înregistra doar leziunile vizibile, neglijând traumele psihologice).

Condițiile de detenție în închisori și în izolatoare de detenție preventivă rămân a fi mult sub standardele internaționale la acest capitol.

Deși legislația cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie este destul de bună, punerea ei în practică lasă de dorit. Problemele cele mai grave sunt legate de: neexecutarea ordonanțelor de protecție de către autorități și agresori; tergiversarea inițierii urmăririi penale pe marginea cauzelor de violență domestică; tergiversarea procesului de emitere și chiar refuzul de a emite ordonanțe de protecție. Luând în considerație faptul că 90% din victimele violenței în familie sunt femei, acest fenomen poartă un caracter gender pronunțat și constituie discriminare în bază de gen.

Moldova este țară sursă în ceea ce privește traficul de ființe umane. Rapoartele de specialitate denotă faptul că autoritățile nu respectă pe deplin standardele minime pentru eliminarea acestuia. Guvernul nu depune eforturi suficiente în ceea ce privește urmărirea penală, condamnarea sau sancționarea oficialilor guvernamentali implicați, fapt ce reprezintă un obstacol semnificativ pentru combaterea fenomenului.

Presiunea exercitată de către persoane oficiale asupra judecătorilor și procurorilor, precum și gradul înalt de corupție, rămân a fi probleme grave cu care se confruntă Moldova. ONG-urile locale continuă să raporteze cazuri în care judecătorii au solicitat mită pentru a minimaliza acuzația sau sentința. În multe cazuri, aceștia sunt influențați politic.

Corupția în poliție, în sistemul medical și educațional sunt alte probleme serioase menționate de organizațiile locale ca afectând în mod negativ cetățenii.

Aplicarea Legii privind accesul la informație și a Legii privind transparența în procesul decizional guvernamental rămâne a fi dificilă. Conform studiilor din domeniu, doar 1/3 din instituțiile publice din Moldova respectă prevederile legilor respective și furnizează date în acest sens.

Spre deosebire de celelalte zone de conflict din țările Parteneriatului Estic, ONG-urile de drepturile omului din Moldova au acces parțial în regiunea transnistreană. Informația cu privire la situația drepturilor omului în regiune nu este una completă, dar suficientă pentru a contura o imagine generală. Astfel, în regiune se constată încălcări grave ale celor mai fundamentale drepturi.

Aplicarea torturii și a relelor tratamente în custodia „organelor de forță locale” (miliție, MGB), penitenciare și unități militare reprezintă un fenomen alarmant. Accesul în astfel de instituții este strict limitat, de aceea numărul persoanelor supuse unui asemenea tratament este greu de estimat. Și condițiile de detenție sunt mult sub standardele admisibile. Pe parcursul ultimilor ani, au fost înregistrate cazuri în care deținuții au declarat greva foamei ori s-au automutilat cu scopul de a atrage atenția asupra relelor tratamente la care sunt supuși. De asemenea, au fost înregistrate și cazuri de deces foarte dubioase în rândul deținuților. Informația în acest sens este furnizată de rudele persoanelor aflate în detenție sau de foștii deținuți.

Administrația din regiune limitează în mod abuziv libertatea la exprimare, asociere și întrunire. Jurnaliștii și ONG-urile din regiune se află mereu sub presiune și control riguros din partea „organelor de forță locale” (miliție, MGB). Activiștii din regiune semnalează numeroase cazuri de intimidare, presiune și cenzurare. Cel mai reprezentativ în acest sens poate fi considerat cazul lui Ernest Vardanean, jurnalist acuzat de spionaj în favoarea Chișinăului și condamnat la 15 ani de detenție. Ulterior, după ce s-a aflat mai mult de un an în detenție, jurnalistul a fost grațiat.

Drepturile electorale sunt și ele limitate în mod evident. Participarea locuitorilor din regiune la scrutinele organizate de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova este blocată și descurajată, inclusiv prin intimidări și rețineri ilegale (în cazul candidaților electorali).

Regimul secesionist de la Tiraspol sfidează în continuare normele naționale și internaționale care stipulează dreptul părinților de a alege limba de instruire și educare a copiilor lor. Astfel, regimul de la Tiraspol creează impedimente pentru derularea normală a procesului de studii în cele 5 licee, 2 gimnazii și un orfelinat cu predare a limbii române în grafie latină: fie prin exercitarea unor presiuni din partea administrației locale, fie prin efectuarea unor controale riguroase și sancționarea administrației liceelor, fie prin interzicerea trecerii produselor alimentare și a mărfurilor prin posturile vamale de control transnistrene. În acest sens, încă în 2005, au fost depuse la CtEDO 4 dosare.

În regiune, Legea Republicii Moldova privind protecția victimelor violenței în familie nu se aplică, din motivul nerecunoașterii normelor legislative de către administrația separatistă. De asemenea, în regiunea transnistreană nu există un mecanism de implementare a legii respective. În asemenea situație, victimele violenței în familie nu beneficiază de protecție din partea statului Republica Moldova. Conform datelor oferite de ONG-urile din regiune, fiecare a 4 femeie suferă de violență în familie (fizică, psihică, economică). De asemenea, nu există nici o instituție de ocrotire și asistență a victimei violenței în familie. Fiind în afara controlului autorităților constituționale, regiunea transnistreană rămâne a fi o sursă în ceea ce privește traficul de ființe umane.

Libertatea de circulație în regiune este îngrădită în mod abuziv de regimul de la Tiraspol prin instalarea „posturilor vamale” și perceperea taxelor de ședere ilegale.

Capitolul III

LITIGAREA STRATEGICĂ - INSTRUMENT DE PROMOVARE ȘI APĂRARE A DREPTURILOR OMULUI ÎN ȚĂRILE PARTENERIATULUI ESTIC

Conceptul de *litigare strategică* este încă puțin cunoscut în Republica Moldova, chiar și în rândul profesioniștilor – judecători, avocați, procurori, juriști. Avocații reprezintă categoria profesională care este și ar trebui să fie implicată cel mai mult în procesul de litigare strategică. Însă, de regulă, avocații sunt instruiți pentru a reprezenta cât mai bine interesele clienților lor într-un caz concret sau pentru o anumită etapă procesuală din acel caz. În acest sens, litigarea strategică reprezintă o tendință relativ nouă, care provine din dreptul anglo-saxon.

În ceea ce privește această procedură, avocații se angajează în litigii prin care se urmărește nu doar soluționarea unui caz singular, dar, prin intermediul hotărârilor instanțelor judecătorești, modificarea legislației, a actelor normative, a practicilor interne și politicilor publice care duc la încălcarea drepturilor cetățenilor. De asemenea, litigarea strategică vizează și crearea unor precedente în practica judiciară la nivel național, regional și internațional.

Prin urmare, litigarea strategică este un proces care presupune pregătirea minuțioasă și reprezentarea unui caz individual sau a mai multor cazuri în fața instanțelor de judecată ori a organelor administrative, prin aceasta abordându-se anumite probleme ce afectează interesul public și urmărindu-se producerea unor schimbări sistemice.

În pofida faptului că acest concept este încă puțin cunoscut pe teritoriul Republicii Moldova, el se înscrie în gama metodelor utilizate de ONG-uri, apărători ai drepturilor omului și unii avocați în promovarea respectării valorilor în materie de drepturi ale omului, consfințite de actele interne și internaționale la care Republica Moldova este parte. De asemenea, litigarea strategică este utilizată ca tehnică în cadrul campaniilor de advocacy, cu scopul de a promova, pe baza acțiunilor în justiție, măsurile necesare fie pentru modificarea legii ori a modului de aplicare a acesteia, fie măsuri legislative noi acolo unde s-a dovedit a fi un vid legislativ.

Expertii în materie de drept susțin că în prezent, la nivel național, litigarea strategică nu poate duce la schimbări semnificative, deoarece în Moldova nu există practici judiciare uniforme. Astfel, multiplicarea deciziilor instanțelor naționale pe anumite dosare strategice este încă minimală. Cu toate acestea, există deja organizații de drepturile omului care, pentru a produce o schimbare, se axează tot mai mult pe litigare la nivel național, unul din motive fiind procedura îndelungată de examinare a dosarelor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO). În acest sens, putem menționa câteva dosare strategice și cu impact la nivel național.

Exemplu:

Cauza Ionel Bîgea

Reclamantul dl Ionel Bîgea este cetățean al României și locuiește în Bârlad. El este preot în cadrul Mitropoliei Basarabiei și a fost repartizat la biserica din s. Vadul lui Isac, unde a oficializat slujbe religioase în ultimii 16 ani.

În 2007, Președintele țării de atunci, Vladimir Voronin, a declarat că nu recunoaște Mitropolia Basarabiei. Ulterior, autoritățile au întreprins mai multe încercări, fără succes, în a-l expulza pe reclamant din Republica Moldova și au creat numeroase obstacole în activitatea sa de preot. În urma unei proceduri judiciare în 2008, reclamantul a obținut un permis de ședere și un permis de muncă pe teritoriul Republica Moldova valabil până în august 2009.

Pe 9.04.2009, autoritățile de la Chișinău au introdus regimul de vize cu România. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331250>

Pe 11.04.2009, reclamantul I. Bîgea a încercat să traverseze frontiera moldo-română prezentând permisul de ședere, dar intrarea pe teritoriul Republica Moldova i-a fost interzisă din lipsă de viză.

La data de 16.04.2009, reclamantul, prin intermediul reprezentantului (avocatul Alexandru Postica, Asociația Promo-LEX), a depus o cerere de chemare în judecată cu privire la recunoașterea ilegalității refuzului din 11.04.2009 de a intra în Republica Moldova și a obliga Serviciul Grăniceri de a permite intrarea în Republica Moldova în lipsa vizei.

La data de 24.04.2009, Curtea de Apel Chișinău, judecător V. Pruteanu, a emis o hotărâre conform căreia acțiunile Serviciului Grăniceri din 11.04.2009 au fost recunoscute drept ilegale, acesta fiind obligat să permită intrarea reclamantului în lipsa vizei pe teritoriul Republicii Moldova. Această hotărâre este definitivă și urma să fie executată imediat la prezentare. Tot la aceeași dată a fost înregistrată cererea de executare a hotărârii la Serviciul Grăniceri cu nr. 101-p din 24.04.2009.

După câteva încercări de trecere a frontierei, acesta a trecut-o fără a dispune de viză. Ulterior, au mai fost depuse câteva cereri de acest gen de către alți cetățeni ai României.

Și aceste acțiuni au determinat autoritățile să înțeleagă ca actul emis este ilegal și contravine Constituției. La 28.09.2009, Guvernul și-a anulat hotărârea <http://lex.justice.md/md/332338/>

La 14.10.2009, Curtea Supremă de Justiție a menținut hotărârea contestată de Serviciul Grăniceri <http://csj.md/admin/public/uploads/Dosarul%20nr.%203r-1199-09%20Bîgea%20vs%20Serviciul%20de%20Grăniceri.pdf>

Litigare strategică în fața CtEDO

Atunci când vorbim despre litigare strategică, majoritatea avocaților, ONG-urilor și apărătorilor de drepturile omului se orientează mai mult spre instanțele internaționale, ale căror decizii pot avea un impact semnificativ și de durată.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului a intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 12 septembrie 1997. În temeiul Convenției, persoanele pot depune cereri împotriva Republicii Moldova la CtEDO. În acest sens, Moldova este printre primele 7 țări cu cele mai multe cereri depuse la CtEDO împotriva lor. Conform raportului Curții, la data de 1 ianuarie 2011, împotriva Moldovei erau îndreptate 3850 de cereri pendinte (2,8%) (<http://www.lhr.md/2/92.html>).

Cele mai multe cereri se referă la încălcarea art. 3 (interzicerea torturii); art. 5 (dreptul la libertate și la siguranță); art. 6 (dreptul la un proces echitabil); art. 9 (libertatea de gândire, de conștiință și de religie); art. 10 (libertatea de exprimare); art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere) și art. 1 Protocol Adițional (protecția proprietății).

Prima decizie de condamnare a Republicii Moldova a fost emisă de CtEDO la 13.12.2001, pe marginea cauzei **Mitropolia Basarabiei vs. Republica Moldova**.

Autoritățile Republicii Moldova au refuzat inițial recunoașterea Mitropoliei Basarabiei, supunând credincioșii și clericii ei persecuției metodice și sistematice. La 26 ianuarie 1999, Mitropolia Basarabiei s-a adresat Curții Europene a Drepturilor Omului, reclamând încălcarea dreptului la libertate religioasă de către autoritățile Republicii Moldova. Curtea Europeană a Drepturilor Omului din Strasbourg a constatat încălcarea prevederilor articolelor 9 și 13 ale Convenției Europene a Drepturilor Omului de către autoritățile Republicii Moldova și a dispus recunoașterea Mitropoliei Basarabiei, obligând Republica Moldova la plata de daune morale în valoare de 20.000 Euro. Această decizie a dus la recunoașterea Mitropoliei Basarabiei de către autoritățile Republicii Moldova. Astfel, prin intermediul acestui litigiu strategic s-a obținut asigurarea libertății cultelor în Republica Moldova, prin înregistrarea celei de-a II-a Biserici Ortodoxe (pentru mai multe detalii, accesați <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=5&portal=hbkm&action=html&highlight=MOLDOVA&sessionid=72355259&skin=hudoc-en>)

Printre cele mai reprezentative cauze de litigare strategică în Moldova putem menționa:

Cauza Ilașcu și alții c. Moldovei și Rusiei

Dosarul „Grupul Ilașcu” a fost soluționat de CtEDO. După ce a fost eliberat și a devenit senator în România, Ilie Ilașcu a depus plângere la CtEDO solicitând eliberarea celorlalți deținuți politici aflați încarcerati la Tiraspol și stabilirea responsabilităților pentru lipsirea de libertate a întregului grup.

Ilie Ilașcu, Alexandru Lesco, Tudor Petrov-Popa, Andrei Ivanțoc, Petru Godiac și Valeriu Garbuz au fost întemnițați la 2 iunie 1992, fiind acuzați de autoritățile transnistrene de crime de război și acțiuni de terorism. CtEDO a decis punerea de îndată în libertate a celor doi membri ai grupului Ilașcu care încă se aflau la Tiraspol, Andrei Ivanțoc și Tudor Petrov-Popa.

CtEDO a constatat încălcarea mai multor articole ale Convenției. artico-

lul 3 – care interzice supunerea la rele tratamente și tortură; articolul 5 – referitor la dreptul la libertate; articolul 8 – care se referă la dreptul la corespondență și la viață privată. Statele responsabile pentru încălcarea gravă a acestor drepturi sunt, potrivit hotărârii CtEDO, Rusia și Republica Moldova.

Din punctul de vedere al litigării strategice, cazul prezintă interes prin faptul că, totuși, judecătorii europeni au considerat că Rusia a încălcat Convenția timp de 7 ani, începând cu 1997, an în care ambele state implicate în cazul Ilașcu au semnat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în timp ce responsabilitatea Republicii Moldova începe în 2001. Importanța deciziei Curții constă în faptul că judecătorii au constatat „angajarea răspunderii unui stat (în speță, Rusia) pentru controlul pe care îl exercită pe teritoriul unui alt stat (în acest caz, Republica Moldova)”.

Cauza Tănase și Chirtoacă contra Moldovei

În cauza respectivă, Curtea s-a expus pentru prima dată referitor la impactul cetățeniei multiple asupra dreptului la alegeri libere în contextul interzicerii persoanelor deținătoare de dublă sau multiplă cetățenie să devină membri ai Parlamentului. Curtea a notat că Moldova este unicul stat european care acordă resortisanților săi dreptul de a deține dubla sau multipla cetățenie, dar că interzice ultimilor de a fi aleși în Parlament. Curtea a subliniat că, într-o democrație, loialitatea față de stat nu înseamnă neapărat loialitate față de actuala guvernare a statului sau față de un anumit partid politic. Curtea a notat că Republica Moldova este parte la Convenția CoE cu privire la cetățenie, care garantează egalitatea în drepturi a cetățenilor cu multiplă cetățenie și a cetățenilor care dețin doar cetățenia țării de reședință. În plus, Comisia Consiliului Europei împotriva Rasismului și Intoleranței („ECRI”) și Comisia de la Veneția au subliniat incompatibilitatea între unele prevederi ale noii legi electorale și obligațiunile pe care Moldova și le-a asumat atunci când a ratificat Convenția cu privire la cetățenie. Curtea a concluzionat că metodele folosite de Guvernul Moldovei nu au fost proporționale și a constatat violarea art. 3 al Protocolului nr. 1 la CEDO.

Din punctul de vedere al litigării strategice, cauza este importantă prin faptul că persoanelor care au cetățenie dublă li s-a recunoscut dreptul

de a candida pentru funcții publice electiv. De asemenea, ca rezultat al pronunțării Hotărârii de către Curte, a avut loc modificarea legislației în ceea ce privește dubla cetățenie.

De asemenea, printre cele mai importante hotărâri la CtEDO, din punct de vedere strategic, putem menționa cauza **Iordachi și Alții** (în care a fost examinată calitatea legislației cu privire la interceptarea convorbirilor telefonice); cauza **Manole și Alții** (în care Curtea a menționat pentru prima dată obligația statelor impusă de art. 10 CEDO de a garanta independența editorială a instituțiilor publice a audiovizualului); cauza **Ciubotaru** (în care Curtea a considerat că refuzul autorităților domestice de a înregistra etnia reclamantului în actele de identitate constituie o ingerință în dreptul la viața privată).

Mai multe detalii cu privire la analiza hotărârilor CtEDO pronunțate în cauzele moldovenești sunt disponibile pe pagina web a Asociației „Juriștii pentru Drepturile Omului” <http://www.lhr.md/2/92.html>

De asemenea, în septembrie 2010, Institutul de Reforme Penale a elaborat Studiul privind analiza complexă a cauzelor legislativ-instituționale de condamnare a Republicii Moldova de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO). Studiul poate fi accesat aici http://irp.md/item.php?text_id=1007

Dificultăți

Regretabil este faptul că judecătorii din Republica Moldova continuă să ignore deciziile CtEDO și adoptă sistematic decizii similare cu cele pentru care Republica Moldova a fost deja condamnată. Astfel, deși Republica Moldova este condamnată pe un anumit caz, se repetă aceleași practici incompatibile care au servit drept temei de condamnare, aceleași greșeli inadmisibile. Deci, referindu-ne la calitatea actului de justiție, nu putem omite ingnorarea atât a prevederilor Convenției Europene a Drepturilor Omului, cât și a practicilor Curții Europene. De asemenea, atunci când există neconcordanțe între legislație și Convenția Europeană, judecătorii trebuie să aplice direct Convenția. Cu părere de rău, asemenea lucruri se întâmplă foarte rar, de aceea se ajunge la CtEDO, deși aceste lucruri ar putea fi evitate la nivel național.

În acest context, în 2010, Parlamentul a aprobat Legea cu privire la sancționarea disciplinară a magistraților, ale căror hotărâri au dus la condamnarea Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, Legea avea menirea să reducă condamnările la CtEDO și să responsabilizeze judecătorii, determinându-i să acționeze în strictă conformitate cu normele legale, fără a fi influențați de cineva.

Însă recent (iunie 2011), Proiectul de lege a fost declarat neconstituțional de către Curtea Constituțională pe motiv că legea este imperfectă și necesită stipulări mai concrete. Astfel, Legea urmează a fi supusă unei redactări mai detaliate.

De asemenea, după cum am mai menționat, lipsa practicii judiciare uniforme la nivelul sistemelor de instanțe ale Republicii Moldova este un impediment major în ceea ce privește multiplicarea efectelor pozitive ale litigiilor strategice de succes. În al doilea rând, litigarea strategică este la început de cale în Moldova, astfel că impactul ei asupra legislației este încă unul redus.

Cele mai mari dificultăți legate de realizarea procesului de litigare strategică se întâlnesc în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Acestea sunt legate de:

- situația politică tensionată, intimidarea și represiunea ONG-urilor și a apărătorilor drepturilor omului din regiune;
- lipsa capacităților ONG-urilor și avocaților din regiune în domeniul litigării strategice;
- limitarea sau chiar blocarea accesului ONG-urilor și avocaților din dreapta Nistrului la beneficiarii ale căror drepturi au fost violate de administrația de la Tiraspol, comunicarea dificilă cu aceștia, acumularea de probe;
- lacune în legislația Republicii Moldova cu referire la drepturile persoanelor din regiunea transnistreană;
- reticența autorităților constituționale în ceea ce privește soluționarea cazurilor de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană;
- lipsa practicii juridice uniforme în regiunea transnistreană.

Specificul litigării în regiunea transnistreană:

- nu există remedii efective la nivel național;
- beneficiarii nu pot fi reprezentați în mod direct de către ONG-urile, juriștii și avocații din dreapta Nistrului;
- apare problema jurisdicției: cine va răspunde pentru abaterile comise.

În acest sens, putem menționa **Cauza școlilor cu predare în limba română din regiunea transnistreană** (Cererea nr. 18454/06/8252/05/43370/04). Reclamanții pe aceste 3 cauze sunt 170 de cetățeni ai Republicii Moldova care locuiesc în „Republica Moldovenească Nistreană” (RMN). Fiecare cerere se referă la o școală distinctă cu predare în limba română cu grafie latină și a fost depusă de către un grup de părinți, copii și profesori. Petiționarii au reclamat în fața Curții Europene că sunt în continuare intimidați de autoritățile RMN pentru dorința lor de a preda în școli în limba română cu grafie latină potrivit curriculumului aprobat de Ministerul Educației al Republicii Moldova (pentru mai multe detalii accesați <http://www.promolex.md/index.php?module=news&item=282&Lang=ro>)

Din punctul de vedere al litigării strategice, dosarul este important prin faptul că la 15 iunie 2010 CtEDO a pronunțat în unanimitate decizia de admisibilitate în privința violării interdicției de discriminare, a respectării vieții private și a dreptului la instruire în limba română cu grafie latină (art. 8 și 14 CtEDO și art. 2 din Protocolul adițional la Convenție). De asemenea, Secțiunea a patra a CtEDO, care examinează cauza școlilor cu predare în limba română din regiunea transnistreană, a decis la 20 septembrie 2010 să se desesizeze în favoarea Marii Camere a CtEDO. Astfel, Curtea urmează să decidă asupra problemei jurisdicției în acest dosar. Decizia Curții ar putea servi drept un precedent de impact pentru alte dosare din partea locuitorilor regiunii transnistrene depuse la CtEDO.

În prezent, la nivel național și internațional, litigarea strategică se desfășoară de mai multe ONG-uri, cum ar fi:

„Juriștii pentru Drepturile Omului”: reprezentarea persoanelor la CtEDO pe toate articolele din Convenție. Majoritatea cauzelor depuse la CtEDO vizează încălcarea dreptului la un proces echitabil, dreptul la

proprietate, dreptul de a nu fi supus torturii, dreptul la libera exprimare și întrunire (<http://www.lhr.md/2/1.html>);

Asociația Promo-LEX – litigare la nivel național și CtEDO. Domenii prioritare: tortura, tratamentele inumane și degradante, libertatea și securitatea persoanei, accesul la justiție și remedii efective pentru locuitorii regiunii transnistrene, violența împotriva femeilor, interzicerea discriminării (<http://www.promolex.md/>);

Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM) – programul de litigare este axat pe revocarea încălcărilor grave ale drepturilor omului și discriminarea împotriva persoanelor care trăiesc cu HIV (<http://www.idom.md/>);

Asociația Obștească „Refugiul Casa Mărioarei” – programul de litigare se axează pe cauzele de violență în familie (<http://casamarioarei.blogspot.com/>);

Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) – reprezentarea persoanelor în instanțele de judecată din Republica Moldova are drept scop principal modificarea practicii naționale în domeniul libertății de exprimare sau al dreptului de acces la informație (http://www.ijc.md/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1).

De asemenea, în litigare strategică se implică și unele birouri de avocați din Moldova, cum ar fi: Biroul Asociat de Avocați „Avocații Publici” – în domeniul asistenței juridice garantate de stat; Biroul Asociat de Avocați „Veaceslav Țurcan & Co” ș.a.

Capitolul IV

IMPACTUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ȘI A ALTOR INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI ASUPRA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE ȘI A PRACTICILOR JURIDICE ÎN ȚĂRILE PARTENERIATULUI ESTIC

La 13 iulie 1995, Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline al Consiliului Europei, iar prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova din 24 iulie 1997 a fost ratificată Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (CEDO). CEDO a intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 12 septembrie 1997.

Aderând la CEDO, Republica Moldova și-a asumat obligația de a garanta protejarea drepturilor și a libertăților proclamate de CEDO ale tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția sa. Din prevederile Constituției Republicii Moldova, art. 4 alin. 2

(<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496>), precum și din hotărârea Curții Constituționale nr. 55 din 14 octombrie 1999 «Privind interpretarea unor prevederi ale art. 4 din Constituția Republicii Moldova» rezultă că CEDO constituie o parte integrantă a sistemului legal intern și, respectiv, urmează a fi aplicată direct ca oricare altă lege a Republicii Moldova cu deosebirea că CEDO are prioritate față de restul legilor interne care îi contravin.

De menționat că sarcina primordială cu privire la aplicarea Convenției revine instanțelor naționale și nu CtEDO. Astfel, la judecarea cazurilor, instanțele de judecată urmează să verifice dacă legea sau actul, care urmează a fi aplicat și care reglementează drepturi și libertăți garantate de CEDO, este compatibil cu prevederile acesteia, iar în caz de incompatibilitate, instanța va aplica direct prevederile Convenției, menționând acest fapt în hotărârea sa.

În acest sens, putem menționa mai multe decizii ale CtEDO care au avut un impact direct asupra legislației naționale:

Cauza Iordachi și Alții c Moldovei (cererea 25198/02)

Reclamanții sunt 5 membri ai organizației non-guvernamentale „Juriștii pentru Drepturile Omului” – o organizație din Republica Moldova, cu sediul în Chișinău, specializată în reprezentarea persoanelor în fața CtEDO. În această cauză, a fost examinată calitatea legislației cu privire la interceptarea convorbirilor telefonice. Reclamanții au susținut că, datorită legislației în vigoare și având în vedere activitatea acestora, ei erau supuși riscului de a li se intercepta convorbirile telefonice.

<http://www.lhr.md/news/126.html>

În fața CtEDO, reclamanții au invocat violarea art. 8 CEDO (dreptul la respectarea vieții private și de familie), pretinzând că dreptul lor la respectarea corespondenței nu a fost respectat, deoarece legislația națională în domeniul interceptării convorbirilor nu conținea garanții suficiente împotriva eventualului abuz din partea autorităților naționale, precum și violarea art. 13 CEDO (dreptul la un recurs efectiv), deoarece ei nu dispuneau de un recurs efectiv la nivel național în privința încălcării dreptului garantat de art. 8 CEDO. Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art. 8 CEDO. De asemenea, CtEDO a constatat că legislația moldovenească nu acordă o protecție adecvată împotriva abuzului puterii de stat în domeniul interceptării convorbirilor telefonice.

Ulterior, prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.1 din 18.01.2010, aplicarea uniformă a legislației procesuale penale ce reglementează compartimentul autorizării interceptării convorbirilor telefonice în Republica Moldova considerându-se de o importanță majoră și actuală, s-a dispus generalizarea practicii judiciare în domeniul respectiv. La baza acestei hotărâri au stat atât prevederile CEDO, cât și decizia CtEDO pe marginea cauzei Iordachi și Alții c Moldovei. Pentru mai multe detalii, accesați

<http://www.google.md/url?sa=t&source=web&cd=8&ved=0CD4QFjAH&url=http%3A%2F%2Fwww.csj.md%2Fadmin%2Fpublic%2Fuploads%2FGeneralizare%2520privind%2520interceptarea%2520convorbirilor%2520telefo>

nice.doc&rct=j&q=Cauza%20Iordachi%20%C5%9Fi%20Al%C5%A3ii%20contra%20Moldovei&ei=dVMHTpORIM_0sgbVg42-DA&usg=AFQjCNGLfwPczj9f9uauzrCyUS3zVC6rkQ&cad=rja

Cauza Mihai Ciubotaru c Moldovei (cererea 27138/04)

În 2002, Mihai Ciubotaru, în vârstă de 58 de ani, a cerut autorităților din Republica Moldova ca în certificatul său de naștere, la rubrica naționalitate, să fie indicat „român”, și nu „moldovean”. Cererea lui Mihai Ciubotaru a fost ignorată. În 2004, dosarul lui Mihai Ciubotaru a fost pus pe rol la CtEDO. Reclamantul a invocat violarea art. 8 al CEDO (dreptul la respectarea vieții private și familiale), pentru că autoritățile au refuzat să înregistreze etnia sa română în actele de identitate, și violarea art. 6 CEDO (dreptul la un proces echitabil).

În hotărârea sa din 27 iulie 2010, CtEDO a constatat în cazul Ciubotaru versus Moldova violarea art. 8 al CEDO. Atunci când autoritățile moldovenești au refuzat să îi scrie în acte originea etnică „român”, acestuia i-a fost încălcat dreptul la viața privată. În hotărâre se menționează că „ține de opțiunea fiecăruia ce naționalitate deține, atâta timp cât cunoaște limba și originea națiunii respective”. Curtea a notat că apartenența etnică este un aspect al vieții private ce cade sub incidența articolului 8.

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=MOLDOVA%20|%20Mihai%20|%20Ciubotaru%20|%20v&sessionid=72698255&skin=hudoc-en>

CtEDO a recomandat Republicii Moldova să modifice articolul 68 din Legea privind actele de stare civilă, prin care nu se admite rectificarea naționalității părinților în actele de naștere ale copiilor. CtEDO a sugerat modificarea prevederilor legii în așa fel încât să se admită schimbarea naționalității în baza actelor de identitate sau de stare civilă ale bunicii lor.

Astfel, Guvernul nu a putut ignora recomandările CtEDO și la 23 martie 2011 a aprobat modificarea Legii privind actele de stare civilă, prin care s-a propus excluderea mențiunii privind naționalitatea din toate documentele, cu excepția certificatului de naștere în care apartenența etnică să fie scrisă doar la dorința solicitantului, în baza unei declarații pe propria răspundere (<http://www.google.md/url?sa=t>

[&source=web&cd=5&ved=0CCcQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.justice.gov.md%2Ffile%2FProiecte%2520de%2520acte%2520normative%2520remise%2520spre%2520coordonare%2520PARLAM ENTUL.doc&rct=j&q=Modificarea%20Legea%20privind%20actele%20de%20stare%20civil%20C4%83%20Moldova%20&ei=NxUHTt-xA8mOswbx1NTBDA&usg=AFQjCNFz3hnhJgdmP8GfHqg7-7ogNEh6wCA&cad=rja\).](http://www.justice.gov.md/file/Proiecte/2520de/2520acte/2520normative/2520remise/2520spre/2520coordonare/2520PARLAM%20ENTUL.doc&rct=j&q=Modificarea%20Legea%20privind%20actele%20de%20stare%20civil%20C4%83%20Moldova%20&ei=NxUHTt-xA8mOswbx1NTBDA&usg=AFQjCNFz3hnhJgdmP8GfHqg7-7ogNEh6wCA&cad=rja)

Această prevedere vine să conformeze cadrul legislativ național cu standardele internaționale. Pentru a intra în vigoare, modificarea legislativă urmează să fie adoptată de Parlament.

Legea privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat în urma încălcării termenului rezonabil în procesul de judecare a cauzelor sau de executare a hotărârilor instanțelor judecătorești

La 21.04.2011, a fost adoptată Legea privind repararea de către stat a prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la judecarea în termen rezonabil a cauzei sau a dreptului la executarea în termen rezonabil a hotărârii judecătorești. Această lege a intrat în vigoare începând cu 01.07.2011.

Legea stabilește condițiile în care persoana poate solicita repararea de către stat a prejudiciului cauzat în urma încălcării termenului rezonabil în procesul de judecare a cauzelor sau de executare a hotărârilor instanțelor judecătorești, termenele, procedura de intentare, examinare și probare a acțiunii.

Legea este menită să ofere un remediu intern pentru apărarea dreptului la un proces echitabil (art.6 al Convenției). La fel, aceasta ar trebui să determine instanțele de judecată să nu tergiverseze examinarea cauzelor.

Legea a fost elaborată ca rezultat al recentelor hotărâri ale CtEDO în cauzele Mazepa, Cravenco, Deservire SRL etc., în care aceasta a constatat încălcarea art.6 al Convenției sub aspectul neglijării termenului rezonabil de examinare a cauzelor în instanța de judecată. De asemenea, în aspect preventiv, CtEDO a solicitat Guvernului Republicii Moldova adoptarea și implementarea unor legi prin care s-ar urmări evitarea, pentru viitor, a unor condamnări similare (măsuri de ordin general)

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&d=339023>).

De asemenea, Republica Moldova a ratificat mai multe instrumente majore, internaționale și regionale, de drepturi ale omului. Țara este semnatară și a opt din nouă tratate de bază ONU privind drepturile omului: Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială; Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor; Convenția împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse inumane și degradante; Convenția cu privire la drepturile copilului; Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor emigranți și ale membrilor familiilor acestora; Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități; Convenția internațională privind protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate. În acest sens, o excepție este Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor emigranți și a membrilor familiilor acestora. Moldova urmează să ratifice și Convenția internațională privind protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate.

Un alt document important în acest sens este și Planul de Acțiuni Uniunea Europeană-Republica Moldova din 2005, care se referă la consolidarea democrației și a drepturilor omului, respectarea libertăților fundamentale ca fiind domenii prioritare pentru Moldova (http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/moldova_enp_ap_final_en.pdf).

Ratificarea acestor convenții și a altor tratate în domeniul drepturilor omului, precum și calitatea de membru în diverse structuri internaționale specializate obligă și ele Republica Moldova să adapteze cadrul legal la normele și standardele internațional recunoscute în domeniul drepturilor omului. În acest sens, putem menționa câteva exemple:

Legea nr. 17-XVI din 15 februarie 2007 cu privire la protecția datelor cu caracter personal

În scopul implementării acquis-ului comunitar reprezentat de Directiva 95/46/EC, care reglementează cadrul juridic general al protecției datelor personale la nivelul UE, a fost elaborat proiectul Legii cu privire

la protecția datelor cu caracter personal (în redacție nouă), acțiune ce rezultă a fi realizată din prevederile pct. 50 din Planul național de armonizare a legislației pentru anul 2010, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 842 din 18 decembrie 2009, și pct. 39 din Programul Național de implementare a Planului de Acțiuni Republica Moldova-Uniunea Europeană în domeniul liberalizării regimului de vize, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 122 din 4 martie 2011.

Legislația în domeniul violenței în familie și al egalității de șanse între femei și bărbați

Cele mai relevante obligații internaționale asumate de R. Moldova în cadrul tratatelor privind relele tratamente discriminatorii față de femei se regăsesc în Pactul internațional privind drepturile civile și politice (PIDCP), Convenția împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse inumane și degradante (CAT) și Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDF). De asemenea, Moldova și-a asumat importante obligații privind relele tratamente discriminatorii în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO).

Astfel, în baza angajamentelor asumate, Parlamentul R. Moldova a aprobat, la 9 februarie 2006, Legea nr. 5-XVI cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (în continuare Legea 5-XVI). Scopul legii constă în asigurarea exercitării drepturilor egale de către femei și bărbați și în prevenirea și eliminarea tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex. Astfel, Legea 5-XVI a devenit platforma juridică pentru dezvoltarea unui mecanism național de integrare a aspectelor de gen la toate nivelurile, precum și pentru implementarea Planului Național de acțiuni în domeniul promovării genurilor pentru anii 2006-2009, adoptat în august 2006. Recent, conducerea R. Moldova a luat decizia să ajusteze legislația națională pentru a promova și include mai bine principiile egalității de gen și pentru a interzice orice formă de discriminare după criteriul de sex. În anul 2010, a fost creat un grup de lucru ministerial cu participarea experților naționali. În prezent, se examinează un proiect de lege în vederea modificării și completării mai multor acte legislative, însă data când acesta va fi aprobat rămâne a fi incertă.

De asemenea, la 3 septembrie 2010, a intrat în vigoare o nouă Lege, nr. 167, care servește drept amendament la unele acte legislative (inclusiv Codul Penal, Codul Procedurii Penale și Legea 45-XVI).

Astfel, violența în familie și hărțuirea sexuală au obținut statut de infracțiuni penale; a fost instituită ordonanța de protecție, care are drept scop asigurarea protecției victimelor violenței în familie. De asemenea, Legea nr. 167 a introdus o modificare în articolul 171 al Codului Penal, potrivit căruia violul a fost recunoscut drept un act ce poate avea loc inclusiv în cadrul familiei.

Codul Electoral al Republicii Moldova

În 2010, au fost operate modificări la Codul Electoral al Republicii Moldova. Modificările au fost fundamentate de o serie de deficiențe identificate anterior de Comisia de la Veneția și OSCE / ODIHR. Proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului electoral a fost elaborat de Comisia specială; la 18 iunie 2010 a fost adoptat în lectură finală (Legea nr.119 din 18.06.2010), iar la 29 iulie 2010 a fost publicat în Monitorul Oficial al RM și a intrat în vigoare. Conform tehnicii legislative și practicii existente în domeniu, este necesar a continua lucrul asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea legislației conexe (Codul penal, Codul contravențional, Legea privind partidele politice, Legea privind administrația publică locală, Legea cu privire la concepția sistemului informațional automatizat de stat "Alegeri"; Codul audiovizualului, Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal etc.).

http://www.undp.md/employment/2010/50-100/122/ToR_SPC_consultants_Aug_Oct.pdf

În baza exemplurilor prezentate mai sus, putem conchide că, în contextul aspirațiilor sale de integrare europeană, precum și în baza obligațiilor asumate la ratificarea tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului, Republica Moldova întreprinde măsuri concrete de armonizare a legislației în domeniul drepturilor omului. Cu toate acestea, conform Raportului pe țară din 2010, cu privire la punerea în practică a politicii europene de vecinătate în Republica Moldova, la capitolul drepturile omului se atestă încă multe restanțe. De exemplu, au fost înregistrate progrese limitate în eradicarea relelor tratamente și a torturii. Obligațiile stabilite de Comitetul ONU împotriva Torturii pentru a îmbunătăți funcționarea mecanismului național de prevenire împotriva torturii au

fost doar parțial abordate. Rezultate modeste au fost atinse și în ceea ce privește protecția persoanelor de violență în familie și de hărțuire sexuală la locul de muncă. Nu au fost înregistrate progrese semnificative nici în ceea ce privește respectarea drepturilor minorităților și în combaterea discriminării. Legea cu privire la prevenirea și combaterea discriminării nu a fost adoptată.

De asemenea, chiar dacă în ultimii ani situația privind executarea hotărârilor CtEDO s-a îmbunătățit, există curențe în ceea ce privește eliminarea problemelor sistemice indicate în hotărârile CtEDO.

Pentru mai multe detalii, accesați http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2011/sec_11_643_en.pdf.

Capitolul V

PRACTICA DE MONITORIZARE A DREPTURILOR OMULUI ÎN ȚĂRILE PARTENERIATULUI ESTIC

Prevenirea încălcărilor în domeniul drepturilor omului este responsabilitatea statului. Prin urmare, cea mai bună modalitate de a evalua în ce măsură statul își onorează obligațiile în acest sens o reprezintă procesul continuu de monitorizare a respectării drepturilor omului.

În Republica Moldova există mai multe organizații care monitorizează diferite domenii ale drepturilor omului. În mare parte, metodologia de monitorizare aplicată de ONG-urile din Moldova include: colectarea de date și analiza lor calitativă și cantitativă (statistică); analiza legislației și expertiza actelor normative; analiza plângerilor victimelor; interviul cu victimele și părțile terțe, vizite în teren, precum și observația.

În rezultatul procesului de monitorizare sunt publicate studii și rapoarte. De asemenea, mai multe organizații realizează și sondaje de opinii care reflectă anumite tendințe și îngrijorări în domeniile analizate.

Unele rapoarte includ doar constatări, date statistice și prezintă starea de facto într-un anumit domeniu, dar sunt și rapoarte care includ recomandări concrete menite să aducă îmbunătățiri în vederea respectării standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului. În mare parte, acest gen de rapoarte servesc drept instrument de advocacy în domeniul drepturilor omului, constatările rapoartelor de monitorizare fiind utilizate pentru a argumenta necesitatea modificării actelor legislative sau a politicilor publice.

Domeniile monitorizate:

Drepturile omului / general

Instituția Avocaților Parlamentari – Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova (CpDOM) este o instituție similară institutelor europene și internaționale ale ombudsmanilor, care activează din aprilie 1998 în ca-

litate de mecanism nejudiciar important de apărare a drepturilor omului în Republica Moldova.

Anual, CpDOM prezintă rapoarte privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova.

Rapoartele oferă o analiză a situației privind respectarea drepturilor omului în țară și evidențiază domeniile vulnerabile în care sunt atestate cele mai grave sau mai frecvente încălcări ale drepturilor și libertăților constituționale prin prisma tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Rapoartele remarcă, de asemenea, progresele înregistrate. Analiza se efectuează în rezultatul examinării cererilor și audienței cetățenilor de către avocații parlamentari, în baza consultării rapoartelor și informațiilor oferite de instituții și autorități publice, a rapoartelor, studiilor și sondajelor făcute publice de către organizații naționale și internaționale, a informațiilor din mass-media și din alte surse.

Rapoartele sunt accesibile pe pagina web a CpDOM <http://www.ombudsman.md/md/anuale/>

Începând cu anul 2005, Asociația Promo-LEX elaborează rapoarte generale cu privire la respectarea drepturilor omului în Republica Moldova. Rapoartele prezintă o evaluare a stării de fapt în ceea ce privește respectarea dreptului la viață, interzicerea torturii, libertatea și siguranța persoanei, drepturile deținuților, dreptul la educație, dreptul la proprietate, drepturile electorale, accesul la informație și transparența decizională, libertatea de expresie și religie, interzicerea discriminării și drepturile minorităților, drepturile copiilor ș.a. Rapoartele pot fi accesate pe pagina web a Asociației <http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

Accesul la informație

Asociația obștească Centrul de Promovare a Libertății de Exprimare și a Accesului la Informație "Acces-info" este implicată în monitorizarea procesului de implementare a liberului acces la informație. În acest sens, "Acces-info" a elaborat numeroase studii și rapoarte ce vizează aplicarea legii privind accesul la informație și transparența procesului decizional în Moldova. Rapoartele sunt accesibile pe pagina web a organizației - <http://www.acces-info.org.md/index.php?cid=165>

Libertatea de întrunire

Monitorizarea întrunirilor pașnice în Republica Moldova este realizată în mod special de Centrul de Resurse al Organizațiilor Non-guvernamentale pentru Drepturile Omului (CReDO). Pe parcursul ultimilor ani (2007-2011), CReDO a monitorizat circa 1000 de întruniri, prin implicarea a circa 60 de monitori.

Rapoartele de monitorizare pot fi accesate aici:

http://CReDO.md/arhiva/documente/RaportAssemblyMonit2010_v11_ro.pdf

<http://CReDO.md/arhiva/documente/Raport%20Mon%20ian-dec%202009%20v6.pdf>

<http://CReDO.md/arhiva/documente/MoldovaAssemblyMonitoring2008%20v4%20ro.pdf>

<http://CReDO.md/arhiva/documente/Moldova%20Assembly%20Monitoring%20Report%20final%20170109-clean.pdf>

De asemenea, CReDO a monitorizat și documentat protestele post-electorale din aprilie 2007, ceea ce a permis reconstituirea faptelor din acea perioada. Un raport detaliat în acest sens poate fi accesat aici:

http://CReDO.md/arhiva/documente/ManifestatiiAprilie2009_v22_final.pdf

Un studiu detaliat în privința respectării drepturilor omului în Moldova a fost realizat de Asociația Promo-LEX în colaborare cu CReDO și “Acces-info”. Studiul este accesibil pe http://www.promolex.md/upload/publications/ro/doc_1233220227.pdf

Procesele electorale

Începând cu anul 2009, Asociația Promo-LEX este implicată în monitorizarea proceselor electorale din Republica Moldova. Eforturile de monitorizare la nivel național includ atât monitorizarea pe termen lung, cât și monitorizarea în ziua alegerilor. Rapoartele de monitorizare pot fi accesate pe pagina web a Asociației Promo-LEX <http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

Drepturile copilului

În acest domeniu, cele mai active organizații sunt:

Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC) – monitorizează implementarea Convenției privind Drepturile Copilului în Moldova. Specificul monitorizării constă în faptul că CIDDC implică copiii în calitate de monitori. Buletinul informativ al Grupului de lucru al copiilor pentru monitorizarea drepturilor copilului în Moldova este disponibil pe pagina web a CIDDC http://www.childrights.md/index.php?option=com_content&view=article&id=22&Itemid=38&lang=en

Centrul Internațional «La Strada» monitorizează cazurile de trafic și abuz sexual al copiilor în Moldova. Monitorizarea realizată de Centrul «La Strada» scoate în evidență tendințele din acest domeniu (http://www.lastrada.md/actiuni_curente/index.html#15032011).

Altă organizație care monitorizează acest domeniu este Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) – organizație non-guvernamentală specializată în prevenirea abuzului asupra copiilor. Monitorizarea se axează în mod special pe cazurile de abuz și de muncă forțată a copiilor. Rapoartele sunt disponibile pe pagina web a CNPAC http://www.cnpac.org.md/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=117&lang=ro

Drepturile femeii

În cadrul Centrului Internațional «La Strada» operează Telefonul de încredere pentru femei. În baza apelurilor primite, Centrul «La Strada» elaborează rapoarte care includ date cu privire la violența în familie. Cel mai recent Raport este disponibil pe http://www.lastrada.md/publicatii/ebook/Raport_linia_fierbin-te_2010_final_2.pdf

Centrul Național de Studii și Informare pentru Problemele Femeii „Parteneriat pentru Dezvoltare” (CPD) – monitorizează mai multe aspecte legate de drepturile femeilor: fenomenul hărțuirii sexuale, respectarea șanselor egale pentru femei și bărbați, imaginea femeii în mass-media, participarea femeilor în viața politică ș.a. Publicațiile CPD sunt accesibi-

le pe <http://www.progen.md/?pag=n&tip=publicatii&I=>

Asociația Obștească “Clubul Politic al Femeilor – 50/50” monitorizează și evaluează scrutinele electorale, precum și politicile publice prin prisma dimensiunii de gen. În acest sens, Asociația elaborează studii și cercetări în domeniu, care sunt accesibile pe pagina web a organizației <http://club50.md/node/4>

Drepturile minorităților

Centrul Național al Romilor (CNR) monitorizează respectarea drepturilor romilor, precum și implicarea lor în procesul de luare a deciziilor în Republica Moldova.

Rapoartele elaborate în acest sens de CNR se bazează pe rezultatele monitorizării drepturilor omului și a investigării cazurilor de încălcare a drepturilor omului comise de organele de drept, funcționarii publici și autoritățile locale, cât și cazurile de ură rasială din mass-media. Rapoartele sunt accesibile pe pagina web a organizației

http://roma.md/index.php?option=com_content&view=article&id=21&Itemid=17&lang=ro

Instituțiile psihiatrice

Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM) monitorizează politicile în domeniul sănătății mintale și respectarea drepturilor persoanelor din cadrul instituțiilor psihiatrice: http://www.idom.md/index.php?option=com_k2&view=item&id=25:politica-de-sanatate-mintala-si-drepturile-omului-in-instituțiile-psihiatrice&Itemid=396&lang=ro

Traficul de persoane

Printre cele mai reprezentative organizații în domeniul dat menționăm:

Asociația Obștească Centrul Internațional «La Strada» – face parte din rețeaua internațională a organizațiilor non-guvernamentale antitrafic «La Strada» și monitorizează situația în domeniul traficului de persoane în Moldova. Rapoartele «La Strada» sunt disponibile pe pagina web a organizației – <http://www.lastrada.md/date/rapoarte/>

Organizația Internațională pentru Migrație din Republica Moldova – monitorizează situația privind traficul de persoane, identifică tendințele noi în domeniu, evaluează eforturile Republicii Moldova în prevenirea și combaterea traficului de persoane, elaborează rapoarte cu privire la victimele traficului, inclusiv pe categorii (copii, femei) ș.a. Rapoartele OIM sunt disponibile pe pagina web a organizației – <http://www.iom.md/index.php/en/publications/studies-a-reports>

Tortura

În baza Protocolului Opțional la Convenția pentru Prevenirea Torturii (OPCAT), în Moldova a fost creat mecanismul național de prevenire a torturii și a tratamentelor inumane și degradante.

Prin urmare, realizând necesitatea implicării societății civile în procesele naționale de eradicare a torturii, pe lângă Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova a fost instituit un consiliu consultativ, care are menirea de a acorda consultanță și asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de Mecanism național de prevenire a torturii, precum și atribuțiile directe în monitorizarea fenomenului torturii și a altor pedepse ori tratamente crude sau inumane.

Rapoartele Mecanismului național de prevenire a torturii pot fi accesate aici:

<http://www.ombudsman.md/md/rapoarte%20mnpt/>

Și Amnesty International Moldova monitorizează situația în ceea ce privește aplicarea torturii în Republica Moldova. De asemenea, Amnesty International Moldova a elaborat și un raport cu privire la aplicarea torturii în perioada evenimentelor post-electorale din aprilie 2009. Raportul este accesibil pe <http://www.amnesty.md/en/reports-on-moldova>

Justiția penală

Institutul de Reforme Penale (IRP) monitorizează respectarea drepturilor persoanelor în sistemul de justiție penală în Republica Moldova. De asemenea, IRP monitorizează implementarea instituției probațiunii și a pedepselor comunitare; implementarea instituției medierii; respectarea drepturilor omului în locurile de arest polițienesc; modul de aplicare a

sanctiunilor contravenționale de către poliție. Publicațiile IRP pot fi accesate aici <http://irp.md/biblioteca.php>

Regiunea transnistreană

Începând cu anul 2004, Asociația Promo-LEX monitorizează respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană. Monitorizarea vizează în mod special următoarele domenii: interzicerea torturii, libertatea și siguranța persoanei, drepturile recruților militari, dreptul la proprietate și libera circulație, precum și drepturile electorale. În acest sens, Promo-LEX a elaborat mai multe studii tematice, care pot fi accesate pe pagina web a Asociației:

<http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

Capitolul VI

INIȚIATIVE DE ADVOCACY ÎN ȚĂRILE PARTE- NERIATULUI ESTIC

Componenta de advocacy se regăsește la mai multe organizații non-guvernamentale din Moldova. Este o evoluție firească a unei organizații care, în cadrul activității sale, identifică probleme sistemice ce duc la încălcarea drepturilor cetățenilor și încearcă să le soluționeze prin inițiative de advocacy.

În cadrul campaniilor de advocacy realizate în Moldova se regăsesc practic toate tehnicile de bază în acest domeniu: litigare strategică, monitorizare, elaborare de studii și rapoarte, campanii de sensibilizare și informare, instruire, precum și lobby.

Inițiatiile de advocacy în Moldova se axează pe modificarea legislației, a actelor normative, a politicilor publice, a practicilor interne în cadrul instituțiilor statului, precum și pe ratificarea tratatelor și a convențiilor internaționale în domeniul drepturilor omului.

În Moldova, organizațiile non-guvernamentale nu au dreptul la inițiativă legislativă, astfel, atunci când o organizație dorește să propună un proiect de act legislativ sau modificări la un act legislativ, este necesar a stabili un parteneriat cu autoritățile statului. Dreptul de inițiativă legislativă aparține deputaților în Parlament, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia.

În mare parte, în Republica Moldova, ONG-urile realizează campanii de advocacy în parteneriate și în cadrul coalițiilor special create în acest sens. Totuși, există și campanii de advocacy soldate cu succes și realizate de o singură organizație.

Prezentăm mai jos câteva exemple de campanii de advocacy:

Coaliția Națională pentru Curtea Penală Internațională

La 9 septembrie 2010, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea cu privire la ratificarea Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale (CPI).

<http://www.zdg.md/stiri/in-doar-10-ani-moldova-a-ratificat-statutul-de-la-roma>

A fost nevoie de 10 ani de campanii locale și internaționale pentru a convinge autoritățile să își respecte promisiunea. Mult așteptatul proiect de lege a fost conceput de Ministerul Justiției încă în anul 2006. Guvernului i-au trebuit 2 ani pentru a examina proiectul și a-l transmite legislativului, unde a mai stat alți 2 ani.

Moldova și alte câteva state fac parte de curând din lista statelor “focus” ale Coaliției pentru Curtea Penală Internațională.

În martie 2010, Amnesty International, CReDO, CRVT “Memoria” și Asociația Promo-LEX au creat Coaliția Națională pentru CPI <http://www.europalibera.org/content/article/1985489.html>

Aceasta a lansat un mesaj prin care cerea ratificarea urgentă a Statutului; a organizat o masă rotundă cu participarea deputaților din Parlament și a altor oficiali. Au urmat mai multe acțiuni publice care au consolidat acest mesaj (ultimele au avut loc la Băți, Comrat și Chișinău în iulie 2010). <http://www.europalibera.org/content/article/2215812.html?ref=nf>

Toate acestea au dus la organizarea unor dezbateri publice, ceea ce a contribuit la accelerarea procesului de ratificare. Statutul de la Roma va intra în vigoare și în Transnistria. Proiectul de lege conținea inițial o rezervă similară celeia din restul pactelor internaționale semnate de Republica Moldova până acum. Se preconiza excluderea Transnistriei de sub jurisdicția Curții Penale Internaționale, din cauza lipsei unui control eficient asupra regiunii. Societatea civilă a făcut lobby pentru excluderea rezervei, pentru că aceasta ar fi putut profana ideea justiției internaționale în Moldova. Statutul de la Roma ratificat fără rezerve teritoriale poate deveni unul din primele acorduri internaționale ce apără drepturile omului în Transnistria.

Coaliția Națională pentru CPI a salutat acest progres, însă a atenționat autoritățile moldovenești că nu trebuie să se limiteze doar la aprobarea legii respective. Procedura ratificării trebuie respectată pe deplin, iar acțiunile ce subminează jurisdicția Curții interzise (de ex.: încheierea acordurilor internaționale cu privire la imunitate).

<http://amnesty.md/files/documents/bulletins/Bulletin%2007-09.10%20RO.pdf>

Exemplul prezentat reflectă o campanie de advocacy axată pe ratificarea unui instrument internațional în domeniul drepturilor omului, realizată de mai multe organizații non-guvernamentale în cadrul unei coaliții.

Eficiențizarea metodologiei și a tacticii de desfășurare a audierilor copiilor, victime sau martori ai exploatării sexuale comerciale

În perioada 2008-2009, Centrul Internațional „La Strada” a realizat o evaluare a practicilor naționale curente de audiere a copiilor, victime-martori ai traficului de persoane/exploatării sexuale comerciale.

Imbold pentru analiza practicilor curente de audiere a copiilor victime-martori a servit nerespectarea în Republica Moldova a mai multor recomandări și principii internaționale privind audierea minorilor, precum și necesitatea de a schimba modul de pregătire, organizare și desfășurare a audierilor, care să asigure respectarea interesului suprem al copilului și să îmbunătățească calitatea mărturiilor colectate de ofițerii de urmărire penală.

Practica de colaborare cu organele de drept a specialiștilor de la Centrul Internațional „La Strada” a demonstrat că medierea contactului între polițist și copilul-victimă scurtează din procesul de urmărire penală și asigură în mai mare măsură netraumatizarea repetată a acestuia. Principalele recomandări vizau sensibilizarea grupurilor profesionale care lucrează cu copii, în special reprezentanții organelor de drept, despre importanța organizării audierilor într-un local special amenajat (camera de audiere a copiilor). Asigurându-se, astfel, un anturaj adaptat nevoilor acestuia, înregistrarea audio și video a mărturiilor, utilizarea înregistrărilor audio și video în calitate de probe în instanța de judecată, fără a chema copilul victimă-martor în fața juraților și a celor din sala de judecată. Firește, asemenea localuri solicită un personal special instruit în acest sens și o conlucrare interinstituțională.

Principalele concluzii și recomandări ale raportului au fost prezentate în cadrul ședinței grupului coordonator în domeniul prevenirii și combaterii violenței în bază de gen, inclusiv a violenței în familie, din cadrul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei. Astfel, în 2010, circa 150 de polițiști-inspectorii pentru minori, ofițeri de urmărire penală, precum și procurori au fost instruiți cu privire la principiile, metodo-

logia și tactica de desfășurare a audierilor copiilor, victime sau martori ai exploatării sexuale comerciale în cadrul primei runde de seminare cu această tematică, organizate de Centrul „La Strada”. În 2011, Centrul „La Strada” a mai instruit circa 60 de asistenți sociali.

În viitorul apropiat, vor fi organizate și ateliere de lucru în care polițiști-inspectori pentru minori, ofițeri de urmărire penală, procurori și asistenți sociali vor fi consolidați ca echipă prin intermediul simulării audierii copiilor. În calitate de suport metodologic, participanții vor primi un Ghid. Centrul „La Strada” planifică amenajarea în teritoriu a câtorva camere de audiere a copiilor. În paralel, se lucrează și la modificarea Codului de Procedură Civilă, cu scopul de a include anumite prevederi care ar reglementa procesul de audiere a copiilor-victime sau martori ai exploatării sexuale comerciale. În acest sens, Centrul conlucrează cu Ministerul Justiției și Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului.

Exemplul dat reflectă o campanie de advocacy orientată spre modificarea unei practici interne și este realizată de o singură organizație care deține expertiză în domeniu.

Legea privind întrunirile

Până în 2008, în Republica Moldova a funcționat Legea nr. 560-XIII din 21 iulie 1995 cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. În multe privințe, legea respectivă era incompatibilă cu Constituția Republicii Moldova și Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În acest sens, a apărut necesitatea de a elabora un proiect de lege care ar reglementa procesul de organizare și desfășurare a întrunirilor în conformitate cu standardele internaționale în domeniu.

Astfel, în 2007, la solicitarea Ministerului Justiției, Asociațiile Promo-LEX, CReDO și Amnesty International Moldova au creat un grup de lucru care a facilitat elaborarea proiectului de lege cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. Această solicitare a parvenit după ce asociațiile menționate au lansat discuții publice pe marginea încălcării dreptului la întruniri, precum și pe marginea deficiențelor din legislație.

În urma eforturilor consolidate, la 22.02.2008, Parlamentul a adoptat Legea privind întrunirile. Noua lege fost publicată în Monitorul Oficial la 22 aprilie 2008, la aceeași dată a intrat în vigoare. Fiind elaborată conform Programului legislativ pe anii 2005-2009, aprobat prin Hotărârea

Parlamentului nr. 300 din 24 noiembrie 2005 și punctului 9.4 al Planului de măsuri prioritare pentru implementarea în anul 2007 a Planului de Acțiuni Republica Moldova-Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 113 din 3 februarie 2007, este o lege net superioară celei anterioare și corespunde standardelor europene.

După intrarea în vigoare a noii Legi, a apărut necesitatea informării părților interesate în legătură cu prevederile acesteia. În acest sens, Asociația Promo-LEX, CReDO, „Acces-Info” și CpDOM, în colaborare cu Institutul Național al Justiției, Curtea Supremă de Justiție, Consiliul Superior al Magistraturii și Procuratura Generală, au organizat un ciclu de mese rotunde pentru circa 90 de judecători și procurori. De asemenea, au fost organizate seminare de instruire pentru circa 120 de reprezentanți ai organelor de drept (polițiști), ai autorităților publice locale și ai societății civile.

Tot în cadrul campaniei de advocacy a fost elaborat un studiu comparativ privind respectarea dreptului la libertatea întrunirilor în Moldova în anii 2007-2008 și un Ghid cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor. Publicațiile sunt disponibile pe pagina web a Asociației Promo-LEX <http://www.promolex.md/index.php?module=publications>

Exemplul dat se referă la o campanie de advocacy care a inclus elaborarea și promovarea unui proiect de lege în colaborare cu Ministerul Justiției. Campania de advocacy a fost realizată în cadrul unui parteneriat dintre organizațiile de drepturile omului.

Capitolul VII

CONCLUZII

Situația drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic¹ rămâne a fi una destul de dificilă. Majoritatea rapoartelor elaborate de către experți naționali și internaționali atestă încălcări grave la capitolul tortură, condiții de detenție, încălcarea dreptului la libertate și siguranță a persoanei, dreptului la proprietate, dreptului la întrunire, asociere și exprimare, drepturilor electorale, dreptului la un proces echitabil, ș.a.

Impunitatea, nivelului ridicat al corupției, lipsa de voință politică, simularea democrației și situația politică tensionată în aceste țări, face practic imposibilă atragerea la răspundere a celor responsabili de încălcarea drepturilor omului. Astfel, dreptul la un proces echitabil este unul frecvent încălcat în țările Parteneriatului Estic.

Datorită situației politice tensionate, societatea civilă din Armenia și Azerbaidjan sunt concentrate în mod special asupra drepturilor electorale, dreptului la asociere, întrunire, exprimare și dreptului la proprietate. Situația dată este una firească luând în considerație faptul că în ambele țări continuă să existe prizonieri de conștiință. Corectitudinea scrutinelor este una în permanență contestată de societatea civilă și partidele de opoziție. În acest context, drepturile civile și sociale rămân fără atenția cuvenită din partea organizațiilor locale.

Violența împotriva femeilor este un subiect tabu în țările Parteneriatului Estic. În acest sens, Republica Moldova a făcut câteva progrese și Statul deja recunoaște că, spre exemplu, violența domestică este un flagel social și nu o problemă privată. Cu toate acestea, implementarea legislației este una foarte defectuoasă. În toate țările Parteneriatului Estic, problema dată este explicată de tradiții și stereotipuri seculare și, în acest context, contrar recomandărilor parvenite din partea UE, autoritățile tind să târăgăneze măsurile de contracarare a fenomenului dat.

Conflictele înghețate existente în aceste țări complică și mai mult situația drepturilor omului. În acest sens, ONG-le de drepturile omului, fie

1 În cadrul Broșurii, atunci când ne referim la Țările Parteneriatului Estic ne referim doar la țările vizate în Proiect , și anume: Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova.

au un acces foarte limitat, fie nu au acces deloc în regiunile date. Astfel, monitorizarea și apărarea drepturilor omului în aceste regiuni este fie foarte dificilă, fie practic imposibilă. Cazurile care sunt semnalate în aceste regiuni sunt foarte grave și se referă, în mare parte la condițiile de detenție, tortură, încălcarea dreptului la viață, libertate și siguranță a persoanei, precum și a dreptului la proprietate și libertății de circulație. Drepturile politice sunt practic ignorate de administrațiile ilegale ale acestor regiuni. Lipsa unui remediu efectiv reprezintă o problemă majoră pentru locuitorii regiunilor de conflict în țările Parteneriatului Estic.

ONG-le active în domeniul drepturilor omului se confruntă cu numeroase dificultăți în cadrul activității pe care o desfășoară. Cea mai complicată situație la acest capitol se atestată în Armenia și Azerbaidjan. Acest lucru se datorează situației politice din aceste țări, numeroaselor restricții și controlului evident și exagerat din partea statului. În Azerbaidjan, de exemplu, ONG-le active în domeniul drepturilor omului au probleme ce țin de înregistrarea organizațiilor de către autorități. Există mai multe decizii CtEDO privind astfel de cazuri. În Armenia, au fost semnalate numeroase cazuri de atacuri asupra membrilor ONG-lor. Acest fapt, duce la stagnarea dezvoltării ONG-lor în domeniul drepturilor omului în țările respective.

Mass-media din țările Parteneriatului Estic tinde tot mai mult să se implice în monitorizarea și promovarea drepturilor omului. La fel ca și membrii ONG-lor de drepturile omului, jurnaliștii sunt supuși atacurilor și sunt constrânși în tentativele lor de a promova anumite valori și principii democratice.

În mare parte, promovarea schimbării la nivel de legislație și politici publice în domeniul drepturilor omului este posibilă doar atunci când există voință politică, care la rândul ei, este condiționată de recomandările structurilor internaționale (UE, Comitete ONU, CtEDO ș.a.). În acest context, litigarea strategică este un instrument de Advocacy frecvent utilizat de către apărătorii drepturilor omului în regiunea Parteneriatului Estic. Pe de altă parte, doar un număr restrâns din dosarele expediate la CtEDO reușesc să aibă un impact benefic asupra situației drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic.

Recomandări

Consolidarea capacităților de monitorizare a ONG-lor și apărătorilor drepturilor omului. Deficitul rapoartelor comprehensive și credibile elaborate de către experți locali lasă fără atenția cuvenită foarte multe probleme de drepturile omului în Țările Parteneriatului Estic. De asemenea, lipsa rapoartelor specializate pe toate domeniile problematice duce și la lipsa acțiunilor menite să redreseze situația de facto. De asemenea, aceste rapoarte ar putea servi drept rapoarte de alternativă pentru organismele internaționale care evaluează progresele autorităților în ceea ce privește respectarea obligațiilor internaționale și alinierea la standardele internaționale în domeniul drepturilor omului.

Stabilirea contactelor și inițierea colaborării cu ONG-le din regiunile de conflict din țările Parteneriatului Estic. O astfel de practică deja există în Republica Moldova și, în acest fel, ONG-le de drepturile omului au acces la informație și se implică în promovarea și apărarea drepturilor omului în regiune.

În procesul de litigare, ONG-le și apărătorii drepturilor omului trebuie să pună accentul nu doar pe soluționarea unui caz concret, ci pe calitatea legislației sau a politicilor publice care creează probleme sistemice ce duc la încălcarea drepturilor cetățenilor. Această recomandare este relevantă în mod special în procesul de litigare în fața CtEDO. De asemenea, ONG-le de drepturile omului trebuie să fie implicate și în monitorizarea implementării integrale a deciziilor CtEDO.

Crearea și dezvoltarea misiunilor naționale de monitorizare ale proceselor electorale în țările Parteneriatului Estic. Lipsa sau ineficiența Misiunilor de monitorizare naționale duce la lipsa de credibilitate a rezultatelor scrutinelor și fraude electorale. În acest sens, implicarea misiunilor de observare internaționale trebuie să fie susținută și de declarațiile misiunilor naționale, care sunt, într-o măsură mai mare, capabile să dea o apreciere justă proceselor electorale.

Intensificarea colaborării dintre apărătorii drepturilor omului din țările Parteneriatului Estic. În mod special această recomandare se referă la schimbul de informații și experiență relevantă ce ține de litigare, monitorizare și Advocacy. În acest sens putem menționa schimbul de idei în ceea ce privește argumentarea dosarelor strategice de interes comun în fața CtEDO. Sau, spre exemplu, în procesul de elaborare sau amendare

a unui proiect de lege, experiența altor țări din cadrul Parteneriatului Estic poate fi foarte relevantă și utilă.

Crearea și stabilirea unor rețele și platforme de colaborare dintre ONG-urile și apărătorii drepturilor omului care ar permite schimbul de informație și ar oferi o imagine per ansamblu în domeniul drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic. Un exemplu relevant în acest sens este Rețeaua apărătorilor drepturilor omului din Caucazul de Sud
<http://www.caucasusnetwork.org/index.hp?a=main&pid=7&lang=eng>

ANEXA 1

Vizita de studiu în Georgia (6-10 iulie 2010)

Ziua I / 6 iulie 2010 – sosirea participanților

Ziua II / 7 iulie 2010

Vizita la organizația partener din Georgia – Asociația „Articolul 42 al Constituției”

În cadrul întâlnirii, participanții au prezentat organizațiile pe care le reprezintă și activitatea acestora în domeniul drepturilor omului. Ei au discutat despre cele mai reprezentative și strategice dosare pe care le-au depus la CtEDO, strategiile de abordare a problemelor cu care se confruntă în cadrul activității lor, despre problemele existente în țările Parteneriatului Estic și modul în care ele afectează dezvoltarea democrației. De asemenea, s-a discutat pe marginea planului de activități

(sediul Asociației „Articolul 42 al Constituției”, Tbilisi, Georgia)

din cadrul proiectului. Mai multe detalii cu privire la activitatea organizației pot fi accesate pe pagina web <http://www.article42.ge/index.php?lang=eng>

(Sediul Instituției Ombudsmanului din Georgia, Tbilisi)

Vizita la Instituția Ombudsmanului din Georgia

Întâlnire în cadrul Instituției Ombudsmanului din Georgia. Participanții au avut ocazia să discute cu reprezentanții Instituției Ombudsmanului despre situația drepturilor omului în Georgia și modalitatea de cooperare dintre Ombudsman și societatea civilă.

Ziua III / 8 iulie 2010

Vizite de studiu la organizații de drepturile omului din Georgia:

Vizita la Georgian Young Lawyers' Association (GYLA)

Participanții au vizitat organizația GYLA. Organizația și-a prezentat activitățile, obiectivele strategice și modalitatea de lucru. Participanții au discutat despre programul de asistență juridică gratuită din cadrul GYLA, strategiile de litigare GYLA și impactul lor, precum și despre cauzele reprezentate la CtEDO și dificultățile cu care se confruntă organizația.

Pentru detalii cu privire la activitatea GYLA, accesați <http://gyla.ge/index.php?lang=en>

(sediul Georgian Young Lawyers' Association, Tbilisi, Georgia)

Vizita la Organizația Human Rights Center

Membrii organizației au prezentat obiectivele și activitățile Centrului. Discuțiile s-au axat pe monitorizarea, litigarea și raportarea cauzelor de încălcare a drepturilor omului, în mod special a evenimentelor din 2008. În cadrul întâlnirii s-a

(sediul Human Rights Center, Tbilisi, Georgia)

discutat și despre colaborarea organizațiilor de drepturile omului din Georgia, Armenia și Azerbaidjan în cadrul The South Caucasus Network of Human Rights Defenders (Rețeaua Caucazului de Sud a Apărătorilor Drepturilor Omului). Rețeaua întrunește circa 30 de organizații din Armenia, Georgia și Azerbaidjan și tinde să contribuie la consolidarea mesajului lor la nivel internațional.

Pentru detalii cu privire la activitatea Human Rights Center, accesați <http://www.humanrights.ge/>

Pentru mai multe detalii cu privire la Rețea, accesați <http://www.caucasusnetwork.org/index.php?a=main&pid=1&lang=eng>

(sediul Penal Reform International, Tbilisi, Georgia)

Vizita la Organizația Penal Reform International

Activitatea organizației vizează reforma justiției penale în Georgia, Armenia și Azerbaidjan. În cadrul întâlnirii, membrii organizației au relatat despre cooperarea lor cu societatea civilă în domeniul respectiv, inclusiv despre progresele obținute și dificultățile cu care se confruntă.

Mai multe detalii cu privire la activitatea organizației sunt accesibile pe pagina web <http://www.pri.ge/>

Vizita la Organizația The Georgian Center for Psychological and Medical Rehabilitation of Torture Victims

În cadrul vizitei, participanții și reprezentanții organizației-gază au discutat despre probarea cauzelor de tortură și litigarea cauzelor de tortură în instanțe naționale și internaționale.

Pentru mai multe detalii cu privire la activitatea organizației, accesați <http://humanrightshouse.org/>

(sediul The Georgian Center for Psychological and Medical Rehabilitation of Torture Victims, Tbilisi, Georgia)

Ziua IV / 9 iulie 2010

Masa rotundă „Litigarea strategică – instrument de promovare și apărare a drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”

Masa rotundă a fost evenimentul de conchidere a vizitei de studiu în Georgia. Discuțiile din cadrul evenimentului s-au axat pe tematica litigării la nivel național și CtEDO cu scopul promovării drepturilor omului. Participanții au relatat despre strategiile de litigare pe care le aplică în diverse cauze, inclusiv pe cauzele din regiunile de conflict.

S-a discutat despre modul de abordare a celor mai dificile cauze, s-a făcut referire la hotărârile CtEDO și cauzele pendinte care au sau ar putea avea impact asupra situației drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic. La Masa rotundă au participat reprezentanți ai Ministerului Justiției și Ombudsmanului din Georgia, reprezentanți ai Consiliului European, NORLAG și OSFG, precum și membrii echipei de proiect, apărători ai drepturilor omului din Georgia, mass-media.

(Masa Rotundă)

Ziua V / 10 iulie 2010 – plecarea participanților

PARTICIPANȚI:

Georgia

Mari Chokheli – Article 42 of the Constitution
Nazi Janezashvili – Article 42 of the Constitution
Dmitri Khachidze – Article 42 of the Constitution
Nino Elbakidze – Article 42 of the Constitution
Tamta Tefnadze – Article 42 of the Constitution

Armenia

Artur Sakunts – Helisniki Citizens' Assembly-Vanadzor
Haykak Arshamyan – Yerevan Pres Club
Mikayel Hovhannisyan – Eurasia Foundation Armenia
Artak Zeynalyan – Avocat
Tatevik Gharibyan – Civil Society Institute

Moldova

Ion Manole – Asociația Promo-LEX
Alexandru Postica – Asociația Promo-LEX; Vicepreședinte "Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici"
Olga Manole – Asociația Promo-LEX
Alexandru Zubco – Centrul de Resurse pentru regiunea transnistreană, Asociația Promo-LEX
Doina Ioana Străisteanu – Expert de drepturile omului

Azerbaijan

Eldar Zeynalov – Apărător al drepturilor omului, Baku
Anar Qasimov – Public Interest Citizen Initiative Union NGO
Elmar Suleymanov – Legal Education Society
Malahat Nasibova – Democracy and NGO's Development Resource Center \ Nakhchivan

ANEXA 2

Vizita de studiu în Armenia (10-14 iulie 2010)

Trebuie să menționăm faptul că, din cauza situației politice tensionate dintre Armenia și Azerbaidjan, membrii echipei de proiect din Azerbaidjan nu au putut participa la vizita din Armenia.

Ziua I / 10 iulie 2010 – sosirea participanților

Ziua II / 11 iulie 2010

Întâlnire cu organizații de drepturile omului din Gyumri, Armenia

La întâlnire au participat reprezentanți din cadrul următoarelor organizații: HRD Armenian center's Gyumri branch; "KhoranArd" intelectual center and Social educational center in Armenian Apostolic church Shirak wing; Gyumri ORHUS center; "Biosophia" NGO; "Shirak center" of political culture and agreements; "Menq plus" NGO.

(sediul HRD Armenian center's Gyumri branch)

Participanții au discutat despre situația drepturilor omului în Armenia. Participanții țării-gazdă au relatat despre problemele cu care se confruntă organizațiile locale în contextul limitării din partea statului a dreptului la libera exprimare, asociere și întrunire, precum și numeroasele atacuri asupra membrilor ONG-urilor.

(sediul HRD Armenian center's Gyumri branch)

De asemenea, s-a discutat și despre cazul lui Ernest Vardanean și posibilitatea cooperării ONG-urilor din Moldova și Armenia în vederea soluționării acestui caz.

Ziua III / 12 iulie 2010

Întâlniri cu ONG-uri din Erevan, Armenia

Participanții la vizită s-au întâlnit cu membrii următoarelor organizații: Victims of State Needs; Internews; Sakharov Human Rights Center. În cadrul întâlnirilor, discuțiile s-au axat pe situația mass-media din Armenia, pe cauzele relevante depuse la CtEDO în acest sens și pe impactul respectivelor cauze. De asemenea, s-a discutat și despre gravele încălcări ale dreptului la proprietate în Armenia.

În aceeași zi, participanții au avut o întâlnire cu reprezentanții Delegației UE în Armenia. În cadrul întâlnirii, s-a discutat despre programele și obiectivele UE în Armenia în domeniul drepturilor omului, despre eforturile, succesele și strategiile organizațiilor locale în apărarea drepturilor omului și modul în care UE susține aceste eforturi.

Ziua IV / 13 iulie 2010

Masa rotundă „Impactul Convenției Europene a Drepturilor Omului și a altor instrumente internaționale în domeniul drepturilor omului asupra legislației naționale și a practicilor juridice în țările Parteneriatului Estic”

În cadrul Mesei rotunde, s-a discutat despre cauzele litigate la CtEDO și impactul deciziilor asupra legislației naționale. În acest sens, participanții țării-gazdă au menționat că, de regulă, în cauzele din partea Armeniei accentul se pune pe soluționarea unui caz anume și nu pe soluționarea problemei în general. De asemenea, ei au menționat faptul că avocații și ONG-urile de drepturile omului solicită din ce în ce mai mult Curtea să se expună și pe marginea legislației. Participanții din Mol-

(Masa Rotundă)

dova și Georgia au relatat despre cele mai de impact cauze examinate de CtEDO și modul în care ele au contribuit la modificarea legislației în aceste țări, despre efectele generale asupra situației drepturilor omului. Participanții au mai discutat și despre tratatele ONU și impactul lor asupra situației drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic.

Evenimentul a întrunit participanții din Moldova, Georgia și reprezentanți ai ONG-ilor din Armenia.

Ziua V / 14 iulie 2010 – plecarea participanților

PARTICIPANȚI:

Georgia

Nino Elbaqidze – Article 42 of the Constitution
 Tamta Tefnadze – Article 42 of the Constitution
 David Managadze – Article 42 of the Constitution
 Lasha Tchincharauli – Article 42 of the Constitution
 Tamar Bazadze – Georgian Young Lawyers' Association

Moldova

Ion Manole – Asociația Promo-LEX
 Alexandru Postica – Asociația Promo-LEX; Vicepreședinte “Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici”
 Olga Manole – Asociația Promo-LEX
 Alexandru Zubco – Centrul de Resurse pentru regiunea transnistreană, Asociația Promo-LEX
 Doina Ioana Străisteanu – Expert de drepturile omului

Proiectul a fost implementat de Asociația Promo-LEX (Moldova) în parteneriat cu Asociația „Articolul 42 al Constituției” (Georgia), Uniunea „Inițiative Civice de Interes Public” (Azerbaidjan) și Fundația Institutul pentru o Societate Deschisă din Armenia. Proiectul a fost susținut financiar de Programul Est Est: Parteneriat fără frontiere al Fundației Soros-Moldova, Fundației pentru o Societate Deschisă Georgia, Fundației pentru o Societate Deschisă Armenia și al Fundației pentru o Societate Deschisă Azerbaidjan.

Anexa 3

Vizita de studiu în Azerbaidjan

(17-21 octombrie 2010)

Trebuie să menționăm faptul că, din cauza situației politice tensionate dintre Armenia și Azerbaidjan, participanții din Armenia nu au participat la vizita din Azerbaidjan.

Ziua I / 17 octombrie 2010 – sosirea participanților

Ziua II / 18 octombrie 2010

Vizite de studiu la organizații de drepturile omului din Azerbaidjan

Vizita la organizația-partener din Azerbaidjan – Uniunea „Inițiative Civice de Interes Public”

În cadrul vizitei, organizația-gază și-a prezentat misiunea și obiectivele, precum și principalele activități.

Vizita la organizația «Legal Education Society»

În cadrul vizitei, participanții s-au familiarizat cu activitatea organizației și au discutat despre diverse aspecte ce țin de procesul de monitorizare în domeniul drepturilor omului în Azerbaidjan, despre sferile monitorizate și genul de rapoarte pe care le elaborează organizația, despre situația generală privind drepturile omului în Azerbaidjan. În mod special, discuțiile s-au axat pe experiențele organizației în ceea ce privește monitorizarea ședințelor de judecată. Membrii organizației au relatat și despre cazurile strategice la CtEDO împotriva Azerbaidjanului și implementarea deciziilor Curții de către autorități. În acest sens, au fost menționate mai multe cauze în care autoritățile au refuzat să execute în termen o decizie a CtEDO, fie au târâgănat nejustificat executarea acesteia.

Pentru mai multe detalii cu privire la activitatea organizației, accesați <http://www.monitoring.az/>

Vizita la organizația «Media Rights Institute»

În cadrul vizitei, participanții au discutat despre rolul mass-media în procesul de democratizare și apărare a drepturilor omului, inclusiv despre contribuția presei în monitorizarea situației privind drepturile omului.

Pentru mai multe detalii despre organizație, vizitați pagina web <http://www.mediari-ghts.az/>

(sediul Organizației "Media Rights Institute", Baku, Azerbaidjan)

Vizita la organizația «Clean World» Aid to Women Social Union

Organizația respectivă acordă asistență juridică și psihologică victimelor abuzului în familie, precum și victimelor traficului și utilizatorilor de droguri, dar și minorităților sexuale. Organizația oferă beneficiarilor săi și adăpost temporar. De asemenea, victimele au posibilitatea de a deprinde aici diferite meșteșuguri. În cadrul vizitei, participanții au făcut cunoștință cu activitatea organizației și cu dificultățile cu care se confruntă aceasta. Membrii organizației au recunoscut că, din cauza stereotipurilor care există în societate și a stigmatizării grupurilor de beneficiari cu care lucrează se confruntă cu o atitudine reticentă atât din partea autorităților, cât și din partea societății civile.

(sediul Organizației "Clean World" Aid to Women Social Union, Baku, Azerbaidjan)

Ziua III / 19 octombrie 2010

Vizita la Instituția Ombudsmanului din Azerbaidjan

În cadrul întâlnirii, Ombudsmanul a făcut o scurtă prezentare a instituției și a activităților de bază. De asemenea, Ombudsmanul a povestit despre modul în care instituția colaborează cu organizațiile non-guvernamentale din Azerbaidjan și despre rezultatele pe care le-au obținut în urma acestei colaborări.

(sediul Instituției Ombudsmanului din Azerbaidjan, Baku)

Vizita la Consiliul de Stat pentru Susținerea ONG- urilor

În cadrul vizitei, reprezentanții instituției-gazdă au relatat despre activitatea pe care o desfășoară și modul în care instituția sprijină ONG-urile locale. Instituția se află sub patronatul Președintelui Republicii Azerbaidjan.

(sediul Consiliului de Stat pentru Susținerea ONG, Baku, Azerbaidjan)

Vizita la organizația «Potential» the Union of Sumgait's Specialists

Discuțiile din cadrul întâlnirii s-au axat pe experiența organizației în ceea ce privește protejarea drepturilor omului prin intermediul serviciilor de asistență juridică și al diseminării informației juridice. De asemenea, organizația tinde să contribuie la dezvoltarea societății civile din Azerbaidjan prin promovarea principiilor democratice. În acest sens, organizația identifică și lucrează cu specialiști din diverse domenii, pe care, ulterior, îi promovează în viața politică.

(sediul "Potential" the Union of Sumgait's Specialists, Sumgait, Azerbaidjan)

Pentru mai multe detalii, vizitați pagina web a organizației <http://www.potential.org/>

Vizita la organizația «Rule of Law Sumgait Regional Legal Resource Center»

Cu scopul de a facilita accesul la justiție în regiunile rurale, Oficiul OSCE din Azerbaidjan a creat centre regionale care prestează servicii juridice gratuite cetățenilor pe cauze de încălcare a drepturilor omului. În cadrul vizitei, participanții au avut o întâlnire cu membrii centrului din Sumgait, care au relatat despre activitatea Centrului, problemele cu care se adresează cetățenii, precum și obstacolele pe care le creează autoritățile apărătorilor drepturilor omului în Azerbaidjan. De asemenea, centrele oferă asistență specialiștilor în domeniul dreptului în cadrul trainingurilor de formare și prin intermediul materialelor de specialitate.

(sediul "Rule of Law Sumgait Regional Legal Resource Center", Sumgait, Azerbaidjan)

Ziua IV /20 octombrie 2010

Masa rotundă “Practica de monitorizare a drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”

În cadrul evenimentului, participanții au prezentat practica de monitorizare în sfera drepturilor omului: domeniile, metodele și dificultățile. De asemenea, participanții au discutat despre monitorizarea situației la acest capitol în regiunile de conflict și despre metodele de colectare a informației în acest sens. S-a discutat și despre posibilitatea colaborării cu ONG-le din regiunile de conflict în vederea promovării drepturilor omului.

Participanții au discutat și despre modul în care ei lobează constatările și recomandările rapoartelor de monitorizare și studiilor tematice. Reprezentanții organizațiilor partenerie și-au împărtășit experiența de lucru și practicile de succes.

Ziua V / 20 octombrie 2010 – plecarea participanților

PARTICIPANȚI:

Azerbaidjan:

Anar Gasimov – Public Interest Citizen Initiative social union

Malahat Nasibova – Democracy and NGO's Development Resource Center \ Nakhchivan

Elmar Suleymanov – Legal Education Society

Ruslan Valiyev – Clean World Aid to Women Social Union

Arzu Gafarov – “Potential” the Union of Sumgait's Specialists

Moldova:

Ion Manole – Asociația Promo-LEX

Pavel Postica – Asociația Promo-LEX

Alexandru Zubco – Centrul de Resurse pentru regiunea transnistreană, Asociația Promo-LEX

Olga Manole – Asociația Promo-LEX

Vadim Vieru – Asociația Promo-LEX

Georgia:

Nino Elbaqidze – Article 42 of the Constitution

Marina Chokheli – Article 42 of the Constitution

Elena Fileeva – Article 42 of the Constitution

Nino Andriashvili – Human Rights Center

Nino Jimarjidge – Georgian Young Lawyers' Association

ANEXA 4

Vizita de studiu în Moldova (6-10 decembrie 2010)

Ziua I / 6 decembrie 2010 – sosirea participanților

Ziua II / 7 decembrie 2010

Vizite de studiu la organizațiile de drepturile omului din Moldova:

Vizita la Asociația Promo-LEX

În cadrul vizitei, participanții au discutat despre inițiative de advocacy în domeniul drepturilor omului în Moldova. Membrii Asociației Promo-LEX au prezentat activitatea organizației în acest sens și strategiile de advocacy pentru următorii ani.

(sediul Asociației Promo-LEX, Chișinău, Moldova)

Vizita la Centrul Internațional «La Strada»

În cadrul vizitei, participanții s-au familiarizat cu activitatea și inițiativele de advocacy ale organizației în domeniul violenței în familie și trafic de ființe umane. Membrii organizației au relatat și despre inițiativa de a modifica practica de audiere a copiilor-victime/martori ai exploatării sexuale comerciale și modul de conlucrare cu autoritățile statului în această direcție. Pentru mai multe detalii despre Centrul «La Strada», accesați www.lastrada.md

(sediul Centrului Internațional «La Strada», Chișinău, Moldova)

Vizita la Institutul de Reforme Penale

În cadrul vizitei, reprezentanții IRP au relatat despre activitatea organizației în ceea ce privește reforma penală și practica de mediere în Republica Moldova, au prezentat rezultatele în domeniu. Organizația-gază s-a referit la modul în care se conlucrează cu autoritățile statului și cu alte organizații din domeniu pentru a-și atinge obiectivele de advocacy. Participanții au manifestat interes sporit pentru practica de mediere, în acest sens fiind adresate multe întrebări.

(sediul Institutului de Reforme Penale, Chișinău, Moldova)

Pentru mai multe detalii despre activitatea IRP, accesați www.irp.md

Vizita la Centrul de Resurse al Organizațiilor Non-guvernamentale pentru Drepturile Omului (CReDO)

În cadrul întâlnirii de la CReDO, participanții au discutat despre dreptul la libera întrunire și campania de promovare a acestui drept în Moldova, precum și despre strategiile de advocacy în direcția respectivă. De asemenea, participanții s-au familiarizat și cu inițiativele de advocacy CReDO în domeniul monitorizării politicilor publice.

(sediul CReDO)

Pentru mai multe detalii cu privire la activitatea organizației, accesați www.CReDO.md

Vizita la Centrul de Rehabilitare a Victimelor Torturii „Memoria”

Participanții au vizitat sediul CRVT „Memoria” și s-au familiarizat cu activitatea organizației, cu asistența pe care Centrul o oferă victimelor torturii și inițiativele de advocacy în domeniu. Membrii Centrului au prezentat cauzele la CtEDO în care Moldova a fost condamnată pentru aplicarea torturii. De asemenea, participanții au aflat detalii despre cazurile de tortură ce au avut loc în perioada post-electorală (aprilie 2009).

Pentru mai multe detalii cu privire la activitatea organizației, accesați www.memoria.md

(sediul CRVT „Memoria”)

Ziua III / 8 decembrie 2010

Vizite de studiu la ONG-uri din regiunea transnistreană:

(Liceul „Lucian Blaga” din Tiraspol)

Întâlnirea cu reprezentanții unor ONG-uri din regiunea transnistreană

În cadrul întâlnirii, participanții au discutat cu profesorii și elevii Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol și despre situația școlilor cu predare în limba română în grafie latină din regiunea transnistreană. Directorul Liceului a povestit despre eforturile de a menține aceste școli și de a-și apăra dreptul la educație în limba maternă.

De asemenea, la întâlnire au participat și reprezentanți ai organizațiilor non-guvernamentale din or. Dubăsari și or. Tiraspol, care au relatat despre activitatea pe care o desfășoară și despre dificultățile cu care se confruntă.

sari și or. Tiraspol, care au relatat despre activitatea pe care o desfășoară și despre dificultățile cu care se confruntă.

Vizita la ONG-ul „Novaia Gazeta”

Participanții au vizitat sediul ONG-ului „Novaia Gazeta”, s-au familiarizat cu activitatea acestei organizații și cu publicația pe care o editează, care abordează probleme legate de drepturile omului din regiune. Membrii organizației au relatat despre procesul de elaborare a ziarului și a reportajelor video de pe portalul de știri – www.dniestr.tv. De asemenea, participanții au făcut cunoștință cu situația privind drepturile omului din regiune, având posibilitatea să ofere întrebări membrilor organizației.

(sediul ONG „Novaia Gazeta”).

Ziua IV / 9 decembrie 2010

Masa rotundă “Inițiative de advocacy în domeniul drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic”

Evenimentul a întrunit participanții proiectului, precum și reprezentanți ai ONG-ilor de drepturile omului din Moldova. Prezentările din cadrul Mesei rotunde s-au axat pe inițiativele și campaniile de advocacy din Moldova, Armenia, Georgia și Azerbaidjan. S-au pus în discuție strategiile de advocacy și metodele utilizate în domeniu. Participanții din Moldova au relatat despre eforturile de advocacy și pe segmentul drepturilor omului din regiunea transnistreană, au prezentat mai multe campanii de advocacy în diverse domenii: electoral, nediscriminare, drepturile persoanelor cu dizabilități, drepturile omului în regiunea transnistreană ș.a.

(Masa Rotundă)

Debriefing pe Proiect / Masa rotundă de finalizare a Proiectului

Vizita s-a încheiat cu un debriefing organizat la sediul Fundației Soros-Moldova, în cadrul căruia participanții au evaluat rezultatele Proiectului dat, au discutat despre noi idei de colaborare și viitoare parteneriate care vizează promovarea și apărarea drepturilor omului în țările Parteneriatului Estic.

(Masa Rotundă de Finalizare a Proiectului, Sediul Fundației Soros-Moldova, Chișinău)

PARTICIPANȚI:

Georgia

Tamta Mikeladze – Georgian Young Lawyers Association
 Manana Kobakhidze - Article 42 of the Constitution
 Nazi Janezashvili – Article 42 of the Constitution
 Dimitri Khachidze – Article 42 of the Constitution
 Nino Elbakidze – Article 42 of the Constitution.

Azerbaijan

Anar Gasimov – Public Interest Citizen Initiative social union
 Malahat Nasibova – Democracy and NGO’s Development Resource Center \ Nakhchivan
 Elmar Suleymanov – Legal Education Society
 Ruslan Valiyev – Clean World Aid to Women Social Union
 Arzu Gafarov – “Potential” the Union of Sumgait’s Specialists

Armenia

Gor Margaryan – Avocat
 Meri Khachatryan – Sakharov Human Rights Center;
 Moushegh Shoushanyan – Avocat
 Vahe Grigoryan – Avocat
 Haykanush Avalyan – Gyumri Sakharov Human Rights Center

Moldova

Ion Manole – Asociația Promo-LEX
 Alexandru Postica – Asociația Promo-LEX; Vicepreședinte “Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici”
 Alexandru Zubco – Centrul de Resurse pentru regiunea transnistreană, Asociația Promo-LEX
 Pavel Postica – Asociația Promo-LEX
 Olga Manole – Asociația Promo-LEX
 Victor Tănase – Avocat
 Vadim Vieru – Asociația Promo-LEX
 Veaceslav Ursu – Asociația Promo-LEX